

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เจตนาการสร้างตัวบท บทบาทหน้าที่ทางสังคมของตัวบทและกลวิธีการสร้างตัวบทของพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เจตนาการสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ทางสังคมของตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เจตนาการสร้างตัวบท

จากการวิเคราะห์เจตนาการสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาที่จะประชดประชันคนไทยที่นิยมวัฒนธรรมตะวันตกและยกย่องคนตะวันตกว่าเก่งและเป็นคนชั้นสูงกว่าคนไทย อีกทั้งพระองค์ยังทรงแสดงเจตนาไม่เห็นด้วยที่อิทธิพลตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากเกินไป จนเกิดการเลียนแบบอย่างไม่ไตร่ตรอง ซึ่งพิจารณาได้จากทศนะและท่วงทำนองในการแต่งของพระองค์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ดังตัวอย่างเรื่อง **โสทรกรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 4** ที่กล่าววยกย่องคนตะวันตกว่าเป็นผู้ศิวิไลซ์ โดยใช้ท่วงทำนองในการแต่งแบบแข็งกร้าว ดังตอนที่ว่า

...เมื่อนึกว่าตัวเราผู้ซื้อเป็นแต่เพียงคนไทยซื้อของซึ่งฝรั่งอันเป็น
ศิวิไลซ์นั้นสูงกว่าเรามาก ได้กระทำด้วยฝีมือเขาเองดังนี้แล้ว ควรจะนึกยินดีแล

ขอบคุณเขาในการที่เขาเมตตาขายให้เราถูก ๆ เช่นนั้น เช่น ยาเม็ดสีชมพูของหมอ วิลเลียมส์...

(โศตธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 4 : 110)

เช่นเดียวกันกับเรื่อง โศตธรรมจริยา หมวดคามะสุมิจฉาจาร ที่ได้กล่าวถึงความรู้สึกยกย่องชาวยุโรปของคนไทยและดูถูกความเป็นคนไทยของตนเอง อีกว่า

...คนไทย ๆ ที่ถูกชาวยุโรปลักพาถูกลูกสาวไป ควรจะมีความยินดีรู้สึกเป็นเกียรติยศว่าคนศิริไลซ์ เช่นเขาได้ถ่อมตนลงมารักใคร่ลูกสาวเราผู้เป็นคนอันศิริไลซ์แท้เป็นคนชั้นต่ำกว่าเขามาก...

(โศตธรรมจริยา หมวดคามะสุมิจฉาจาร : 110)

อีกเรื่องหนึ่งที่ใช้ถ้อยคำภาษารุนแรงในการเปรียบเทียบคนไทยเป็นมนุษย์ชั้นต่ำกว่าคนต่างชาติซึ่งเป็นคนศิริไลซ์ เป็นการประชดประชันที่คนไทยยกย่องคนต่างชาติว่าสูงส่งกว่าตนดังที่ปรากฏในเรื่อง โศตธรรมจริยา หมวดคอตินนา ตอนหนึ่งว่า

... เพราะการที่คนแต่งกายอย่างศิริไลซ์เช่นนั้นจะขโมยคนที่เป็มนุษย์ชั้นต่ำกว่า เช่นคนไทยเจ้าของร้านนั้น เป็นไปไม่ได้ เปรียบเหมือนมนุษย์เรา เดินไปเห็นสุนัขคาบแก้วมา เราจะเข้าไปแย่งแก้วนั้นมาได้จากปากสุนัข (ถ้ามันไม่กัด) ดังนี้

จะปรับโทษว่าเป็นขโมยที่เด็ดขาด มนุษย์จะขโมยเดียรจนาไม่ได้ฤ ไม่ได้เลยฉันใด อันว่าคนศิริไลซ์จะขโมยคนอันศิริไลซ์นั้น ย่อมเป็นของเป็นไปไม่ได้ฉันนั้น...

(โศตธรรมจริยา หมวดคอตินนา : 109)

ส่วนเรื่องการเลียนแบบอย่างไม่ไตร่ตรองนั้น ก็ปรากฏในความตอนหนึ่งของเรื่อง แฟแชน ที่กล่าวถึงผู้หญิงไทยที่ไปประเทศอังกฤษแล้วเลียนแบบการเดินเขยกของคนอังกฤษโดยเห็นว่าโก้เก๋ดังนี้

...ครั้งหนึ่งควีนอาเล็กซานดราทรงพระดำเนินเขยก ผู้หญิงอังกฤษโดยมากก็ทำเดินเขยกบ้างเห็นเป็นของเก๋ แต่ท่านพวกเราผู้หนึ่งได้ไปประเทศอังกฤษในขณะที่แฟแชนเขาเดินเขยก ท่านผู้นั้นก็ได้พยายามหัดเดินเขยกบ้าง ท่านมีความมานะอุกฤษฏ์ที่จะทำให้ตัวของท่านเป็นคนปอบปูล่า ในสมาคมเขยก ท่านจึงบำเพ็ญเขยกทุกฝีก้าว...

(แฟแชน : 130)

อีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกเรื่องการนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้นซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ดังที่ปรากฏในเรื่องจดหมายนายสุต ตอนหนึ่งว่า

... พอมันไปเข้าโรงเรียนได้สัก 7 วันได้กระมัง พอกลับมาบ้านมันก็แฟนซึ้นไปนั่งบนโองน้ำ แลเมื่อฉันถามว่า ที่ไม่มีนั่งๆอย่างไรมันก็กลับตอบอย่างห้วน ๆ ว่า “แทนเก้าอี้” แหมพ่อเป้า ฉันช่วงรู้สึกปวดหัวขึ้นมาทันที ฉันไม่ได้นึกเลยว่า โรงเรียนฝรั่งมันจะเปลี่ยนคนไปได้เป็นคนละคนเร็วเช่นนี้ ฉันอยากรู้ว่า มันจำเป็นนักฤที่จะต้องนั่งเก้าอี้ ฤพ่อเป้าเห็นอย่างไร...

(จดหมายนายสุต : 173)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลต่อคนไทย เช่น การเลี้ยงดินเนอร์ ในเรื่อง เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ ดังตอนที่ว่า

เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าได้ไปในการเลี้ยงดินเนอร์ - นี่ไม่ใช่ข้าพเจ้าใช้ตเจ้าของบ้านเขาใช้ตมาในใบเชิญ - ที่บ้านเพื่อนของข้าพเจ้าแห่งหนึ่ง เขาชื่อ นายเอ๊ะ เขาชื่ออะไรข้าพเจ้าก็ลืมไปเสียแล้ว เพราะที่จริงข้าพเจ้าไม่รู้จักกับเขาคืนัก แต่ข้อนี้ไม่เป็นสิ่งที่ขัดข้องไม่ให้ข้าพเจ้ารับเชิญไปเลี้ยงดินเนอร์ที่บ้านของเขา การไปดินเนอร์ข้าพเจ้าชอบนัก...

(เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ : 151)

อีกทั้งในเรื่อง มงคล 8 ก็ยังได้กล่าวถึงเครื่องคัมของคนอังกฤษ ได้แก่ วิสกี โซดา เบียร์ ที่เข้ามามีบทบาทกับคนไทยอีกด้วย ดังความตอนหนึ่งว่า

(8) ปุณณกัมภ์ แปลว่า หมอน้ำ น้ำในที่นี้หมายความว่าของที่ดื่มได้ทั้งปวง ไม่ใช่เฉพาะน้ำท่าฤน้ำฝน ถ้าจะเล็งความให้ลึกเข้าไปอีกต้องเข้าใจว่า หมายความว่า วิสกี โซดา ซึ่งเป็นเครื่องคัมของคนอังกฤษผู้ศฤเบียร์ซึ่งเป็นเครื่องคัมของคนอังกฤษสามัญ ...

(มงคล 8 : 170)

2. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาที่จะถ่ายทอดสภาพปัญหาของสังคมไทยในรัชสมัยของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการลักขโมยหรือนื้อ โกง ปัญหาครอบครัว ปัญหาการฆาตกรรม ปัญหาระบบการศึกษา ซึ่งทำให้กลายเป็นปัญหาสังคมที่ถ่วงความเจริญของชาติ อีกทั้งพระองค์ยังทรงแสดงเจตนาไม่เห็นด้วยกับวิธีการสอบสวนผู้ต้องสงสัยด้วยวิธีการทรมานจนต้องยอมรับผิดทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ทำผิด ซึ่งพิจารณาได้จากทัศนะของพระองค์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ดังตัวอย่างเรื่อง ทำคุณบูชาโทษ ที่แสดงให้เห็นวิธีการลักขโมยที่ผู้ร้ายทำอย่างแนบเนียน เช่น การแก้งลิ้มจนเขเข้าไปกอดเหยื่อที่ต้องการแล้วฉกชิงของมีทรัพย์ไป ดังตอนที่ว่า

...นายสวัสดิ์ยืนดูจนคุณหลวงขึ้นรถขับไปพ้นแล้ว จึงกลับเข้าไปใน
กำแพงวัด นึกอึดอัดใจว่าได้เป็นทองอินได้สมประสงค์กับเขาราวหนึ่ง ยังนึก
ตะขิดตะขวงใจอยู่นิดเดียวที่ตรงการที่จับขโมยได้แล้วปล่อยไปเสียเช่นนั้น จะเป็น
การสมใจรฤาไม่ แต่นึกไปอีกทีหนึ่งก็เห็นว่าเป็นเทศกาลเกี่ยวข้องกับวัดวา จะไป
ทำให้เพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบากก็ดูปราศจากใจเมตตาไป แลอีกประการหนึ่ง
ของกลางฤาก็ได้บังคับให้คืนเจ้าของแล้ว นึกพลางมือก็คลำหาสาขานาฬิกาพลาง
เอ๊ะ มองลงมาดูเห็นเหลือตุกติกอยู่นิดเดียวที่รังคัม ทั้งนาฬิกาทั้งสายสร้อย คงไปเสีย
เมื่อตาคุณหลวงเขเข้าไปกอดนั่นเอง นึกออกเสียคายเหลือเกินที่ไม่ได้ส่งตัว
ย้ายหลวงแก่ให้ตำรวจเสียแต่แรก

(ทำคุณบูชาโทษ : 139)

อีกทั้งเรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 11 สร้อยคอร้อยข้ง ก็สะท้อนให้เห็นกลลวงของคนที่ใช้
วิธีปลอมของมีค่าขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งเพื่อตอบค้ำผู้ให้ โดยนำสิ่งนั้นไปขายแล้วนำเงินไปใช้ โดยผู้ให้
ไม่เกิดความสงสัยใด ๆ ดังตอนที่ว่า

“พุทโธคุณพี่ ผมสาบานได้เทียวเจ็ดวัดเจ็ดควาว่า ผมไม่ได้ขโมย
สร้อยคอนั้นเลยทีเดียว แม่ซ้อยให้ผมเองต่างหาก เวลานั้นผมเป็นหนี้เขาอยู่มาก
ไม่รู้จะไปหาเงินที่ไหนมาใช้เขา ผมก็มาบอกกับแม่ซ้อย ๆ บอกว่าอย่าให้เสียชื่อถึง
ญาติด้วยเลย เอาสร้อยคอนี้ไปขายเอาเงินใช้หนี้เขาเสียเถอะ ผมยังว่า ๆ เอ๊ะ คุณเทศ
เธอจะไม่โกรธหรือ แม่ซ้อยว่าไม่โกรธหรอก เขาสั่งผมทำสร้อยเก็บมาสายหนึ่งให้
เหมือนสายนี้ ผมก็ไปทำมาให้ แล้วแม่ซ้อยก็ให้สายสร้อยคอจริงกะผม
เป็นความสัตย์จริงยังงี้ทีเดียว”

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 11 สร้อยคอร้อยข้ง : 422)

นอกจากนี้เรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 6 เข็มร้อยดอกไม้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหา
ครอบครัวที่ภรรยาถูกสามีกดขี่ข่มเหงจนภรรยาคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการฆาตกรรมสามีของตนเอง
ดังตอนที่ว่า

...นายศิริคุกเข่าลงกับพื้นทันที แล้วพูดว่า “คุณหลวงขอรับโปรดกรุณา
ทีเถอะ แม่เลียบยังสาวอยู่มากขอรับ แล้วได้รับความเดือดร้อนเหลือเกิน นายบุญคง
กดขี่เธอยิ่งกว่าทาสอีกเหลือที่มนุษย์จะอดกลั้นได้ ตัวผมที่เป็นญาติแม่เลียบก็
สงสารเหลือทน เพราะยังนั่งเฝ้าถึงการฆ่าคนด้วยเข็มให้แม่เลียบฟัง ไม่ได้นึกเลย
ว่าแม่เลียบจะกล้าทำ ...

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 6 เข็มร้อยดอกไม้ : 333)

ส่วนเรื่อง ทดลองไหวพริบ ก็สะท้อนให้เห็นวิธีการสอบสวนผู้ต้องสงสัยเพื่อหาความจริง ด้วยการใช้วิธีทรมานจนต้องยอมรับผิดทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ทำผิด ดังที่ปรากฏในตอนที่ว่า

... ท่านบิดาข้าพเจ้าเคยเป็นข้าหลวงชำระความนครบาลชั้นเก่าหลายเรื่อง ได้เขียนผู้ร้ายจนรับเสียหลายคน จนมีชื่อเสียงว่าเป็นคนชำระเก่ง ครั้นเมื่อจวนท่านจะถึงแก่กรรมนั้น ท่านจะเป็นโรคอะไรข้าพเจ้าไม่ทราบชัด แต่ผลของโรคนี้ทำให้ร่างกายตอนล่างของท่านตายไปไม่รู้สึกอะไรเลย แต่เป็นเช่นนี้อยู่หลายเดือนเมื่อจะสิ้นชีวิตก็ดับไปโดยไม่มีปีมีกลองอะไร พวกวัด ๆ วา ๆ ว่ากันแซ่ว่า กรรมตามทัน เพราะท่านได้ทำบาปหลังคนมามากมายนัก...

(ทดลองความไหวพริบ : 34)

อีกทั้งเรื่อง รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ ยังทรงสะท้อนให้เห็นปัญหาของระบบการศึกษาไทยว่ามีระบบที่ไม่ค่อยดีและระบบการศึกษาไทยไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีกับนักเรียนและประเทศชาติเท่าที่ควร ดังเช่นในเรื่องที่กล่าวถึงผู้มีอำนาจหน้าที่ทางการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแต่เห็นความสำคัญอย่างอื่นมากกว่า ซึ่งปรากฏในตอนหนึ่งว่า

... ตั้งแต่ข้าพเจ้าไปอยู่ 4 ปี ได้เคยเห็นพวกกรมศึกษาไปเยี่ยมโรงเรียนสองครั้งสามครั้ง แลเมื่อไปครั้งไรไม่เห็นทักทายนักเรียนว่าอะไร นอกจาก “นี่ถูกใคร คนนั้นถูกใคร อ้อคนนี้อาจได้ละถูกคนนั้นหลานคนนี่” เท่านั้น ไม่เห็นเคยได้อินถามนักเรียนถึงเรื่องการเรียนรู้จนสักครั้ง...

(รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ : 142)

นอกจากนี้เรื่อง เที้ยวเมืองนรก ยังสะท้อนให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการให้มีการสอนเรื่องศีลธรรมจรรยาแก่นักเรียนเพื่อให้เป็นคนดีของสังคมและประเทศต่อไปรวมถึงสอนเรื่องพงสาวดารและภูมิศาสตร์เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรักชาติอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน มากกว่าสอนตามวิธีของกรมศึกษาธิการในสมัยนั้น ดังความตอนหนึ่งที่ว่า

...ก่อนที่ข้าพเจ้าจะกลับจากเมืองนรานั้น ได้ไปดูของสำคัญอันหนึ่งคือโรงเรียน... วิชาที่สอนในโรงเรียนนี้ดูเหมือนมีแทบทุกอย่าง แต่ที่นับว่าสำคัญที่สุด คือ ธรรมจรรยา พงสาวดารและภูมิศาสตร์ ความประสงค์ของผู้สอนธรรมจรรยานั้นคือ จะชักจูงให้นักเรียนเข้าใจว่า ถ้าจะประพฤติให้เพื่อนมนุษย์มีความสุข ให้พึงนึกอยู่ในใจเสมอว่า สิ่งนั้นฤสิ่งนี้ที่เราจะกระทำลงไปนั้นจะเป็นผลอย่างไร ...ส่วนในแผนกพงสาวดารกับภูมิศาสตร์นั้น ข้อใหญ่ใจความก็คือประสงค์จะสอนให้คนรู้จักรักชาติและบ้านเมืองของตน...วิธีสอนพงสาวดารและภูมิศาสตร์เช่นนี้ ไม่ตรงกับวิธีของกรมศึกษาธิการกรุงสยาม เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า

จะแสดงความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ยาก ครั้นว่าจะพูดไปก็คงไม่พ้นความเสียหาย คือ ประการหนึ่งจะต้องชมว่า วิธีของกรมศึกษาธิการเป็นวิธีถูก (ซึ่งเป็นการสอพลอ เพราะไม่ตรงตามความเห็นของข้าพเจ้า) ฤจะกล่าวว่า วิธีของโรงเรียนโน้นเป็นวิธีถูก (ซึ่งจะทำให้เป็นที่ขุนเคืองใจท่านผู้ใหญ่) เพราะฉะนั้นจึงขอยุติไว้...

(เที่ยวเมืองนรก : 84 – 86)

อีกทั้งเรื่อง **สุนทรความตามสวัสดิรักษา** ก็ได้กล่าวถึงนายเมกที่เรียนจบมาจากต่างประเทศ แต่กลับปฏิบัติตามสวัสดิรักษาอย่างขาดการพิจารณาไตร่ตรอง จนทำให้ตนเองเดือดร้อนและอาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งบุตรหลานไปเรียนต่างประเทศไม่ได้ทำให้บุตรหลานกลายเป็นคนเก่งรอบด้านหรือเอาตัวรอดได้อย่างชาญฉลาดเสมอไป ดังตอนที่ว่า

ข้าพเจ้ามีเพื่อนอยู่คนหนึ่ง กลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ นั้นแหละ ถ้าจะว่าไป โดยจริงเขาก็กลับมาหลายเดือนแล้วละ แต่ก็ยังอยู่ในฐานใหม่เขาชื่อ... เขาเอะเรียกเขาว่า “นายเมก” เอะดึกว่า ...

อยู่มาไม่ช้า นายเมกไปหาข้าพเจ้าอีก ข้าพเจ้าสังเกตดูหน้าตาไม่ค่อยสบาย ข้าพเจ้าจึงถามว่า “เอ๊ะ นี่แกเป็นอะไร”

นายเมกสั่นศีรษะแล้วตอบว่า “ฉันจะเล่าให้แกฟังเมื่อเร็ว ๆ นี้เองแหละ ฉันไปร้านหนังสือ เห็นสวัสดิรักษาเขาก็เลยซื้อเล่มหนึ่ง แล้วฉันก็ตกลงใจว่าจะลองถือตามคำสั่งสอนในนั้นให้ทุก ๆ ข้อ พอรุ่งขึ้นฉันก็ลุกขึ้นเสกเป่าสวดมนต์ตามที่เขาวาในสวัสดิรักษา ในเวลาที่กำลังสวดมนต์อยู่นั้น น้องชายฉันมันเข้าไปในห้อง พอเห็นฉันเขาก็หัวเราะใหญ่แล้วถามว่า ฉันทำอะไรบนพื้มฟาราวกับคนบ้า ฉันก็อธิบายให้เขาฟังว่าฉันสวดมนต์ตามสวัสดิรักษาแนะนำ เจ้าน้องชายหัวเราะเยาะใหญ่...

(สุนทรความตามสวัสดิรักษา : 21)

นอกจากนี้เรื่อง **รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม** ยังสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยในสมัยนั้นยังไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

... ข้อที่จับใจข้าพเจ้าที่สุด คือ ข้อที่ถามว่า “เมื่อไรหนอเราจะมีปาติเมนต์” จริงทีเดียว ทำไม เราก็คิวไลซ์แล้ว จะมีปาติเมนต์บ้างไม่ได้ทีเดียวหรือ แต่อยู่ปุ่นยังมีได้...

(รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม : 50)

อีกทั้งพระองค์ยังทรงสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยในสมัยนั้นประชาชนไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ดังความตอนหนึ่งในเรื่อง รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม ที่ว่า

นายทวน.- “อะไร ท่านอัครมหาเสนาบดีจะปิดปากผมเบอร์ไม่ให้พูดที่เดียวหรือ?
นี่อิสรภาพแห่งที่ประชุมนี้ไปอยู่ที่ไหน นี่จะเอาคนพูดถูก ๆ เข้าคุกอย่างแต่ก่อนหรือ?”

เสียงพวกฝ่ายขวา.- “เล็ก เลิก”

เสียงพวกฝ่ายซ้าย.- “ว่าไป ว่าไป”

ประธาน.- “เงียบ เงียบ”

...

เสียงพวกจีน.- “ลักทะบางฉิบหาย”

ประธาน.- “เงียบ เงียบ”

เสียงพวกจีน.- “ลักทะบางข่มเหงอำ”

ต่อไปนี้ ต่างคนต่างพูดกันยิ่งเต็มเสียง จนจับเนื้อความไม่ได้ อัครมหาเสนาบดี ลูกขึ้นพูด แต่ไม่ได้ยินว่าพูดว่าอะไร ได้ยินแต่ “เล็ก เลิก” บ้าง “ว่าไป ว่าไป” บ้าง กับเสียงพวกจีน โต้โต้ ต่าง ๆ ลงปลายประธานลุกขึ้นยืนกวักมือ พลตระเวน รุปร้างล่าสัน พวกเข้ามาอุ้มพวกเมมเบอร์จีนออกไป คนอื่นเปล่งเสียงอื้อรากับจะตีกัน...

(รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม : 57-58)

3. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาที่จะสั่งสอนว่าการที่คนไทยเชื่อเรื่องสิ่งเร้นลับ เชื่อความฝันหรือไสยศาสตร์มากกว่าเหตุผลทางวิทยศาสตร์นั้น บางครั้งเป็นการเชื่อแบบงมงาย เชื่อโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองได้ ซึ่งพิจารณาได้จากทัศนะของพระองค์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ดังตัวอย่างเรื่อง ลงเป็นหมอดูกับเขาค้างหนึ่ง ที่ชายคนหนึ่งฝันเห็นจิ้งจอกแล้วรู้สึกไม่สบายใจจึงต้องไปพึ่งหมอดูให้ทำนายฝันว่าจะเกิดอะไรขึ้นดังตอนที่ว่า

“พ่อหมอ จันฝันแปลกพิลึก จันวิตกกันว่าอะไรร้ายประการใดจันจึงได้มาหา”
ชายผู้นั้นหยุด ข้าพเจ้าสังเกตหน้าออกเรีย ๆ คล้ายจะอายข้าพเจ้า แล้วก็พูดต่อไปว่า
“จันฝัน-ว่า จันลงไปอาบน้ำที่ท่า แล้วมีงูตัวหนึ่งตามที่จันรู้สึกว่าเป็นงูวงช้าง
มันรัดจัน หางมันคายพิลึก ฮือ ๆ ฮือ ๆ ขยะแขยง” ...

ข้าพเจ้า – “อ้อ ฉันเข้าใจแล้ว ว่าเรื่องมันเป็นอย่างไรต่อไป คุณจะต้องการให้ผมตายยังนั่นๆ ได้”

(ลองเป็นหมอกุกับเขารั้งหนึ่ง : 162)

ส่วนเรื่อง วิชาของหมอกำ ยังสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยเชื่อว่าการรักษาโรคด้วยไสยศาสตร์จะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บได้ ดังตอนที่ว่า

...ท่านสมภารวัดเกาะแก้ว ท่านมีชื่อเสียงทางรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยน้ำมันตะเภาไฟให้คนไข้ทา ความที่นับถือกันมากจนถึงมีคนกล่าวว่า ถ้าแม้ท่านจะรักษาคนตายให้ฟื้นขึ้นมาก็ได้แต่ท่านไม่ยอมทำเช่นนั้น เพราะท่านเกรงจะมีผู้ติเตียนท่านได้ว่าทำขึ้นธรรมดาโลก...

(วิชาของหมอกำ : 133 – 134)

อีกทั้งเรื่อง ศิษย์มีครู ก็ได้แสดงให้เห็นภาพความเชื่อต่อสิ่งเร้นลับของคนไทยอย่างไรเหตุผล ดังที่คนพากันกราบไหว้ที่ฝังกระดูกผู้วิเศษ โดยคิดว่าจะหายจากโรคภัยไข้เจ็บ ตอนที่ว่า

...เสียงกึ่งฟ้าตัวเข้าไปยังกุฏิที่ฝังกระดูกผู้วิเศษ อนุญาตให้ผู้มานั้นเอื้อมมือ เข้าไปแตะฐานศิลา แล้วนัย ๆ ว่าตอนนั้นไปคนง่อยเปลี้ยเสียขา ก็อาจกลับเดินได้ คนตาก็กลับแลเห็น คนหูหนวกก็กลับได้ยิน โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หายทุกภัยอันตรายเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ก็บรรเทา ฉะนั้น เจ้านี้จึงมีผู้นับถือมาก มีผู้นำเครื่องเช่นมาสู่ศาล แลนำของมีราคาต่าง ๆ มาให้เป็นของแก้สินบนเป็นอันมาก...

(ศิษย์มีครู : 17)

นอกจากนี้เรื่อง ตกใจโชเหตุ ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเชื่อโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองนั้น ทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองได้ เช่นที่นายร้อยตรีคนหนึ่งเข้าใจว่าไฟไหม้เพราะนายสิบวิ่งมาพร้อมกับบอกว่า ไฟ จนทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้น ดังตอนที่ว่า

... นายสิบผู้นั้นก็วิ่งหนีเปิดเตี๊ยมที่ เสี่ยงผีเท้าตัก ๆ ตัก ๆ ออกจากโรงทหารตรงไปยังที่ประชุมกลางสนามหญ้า แล้วนั่งลงที่ข้างตัวนายร้อยตรีผู้ที่จะต้องการไม้ขีดไฟ ขึ้นกลักไม้ขีดไฟเข้าไปให้ แล้วบอกเสียงกระหึ่มกระหอบ (เพราะวิ่งมากำลังเหนื่อย) ว่า ไฟขอรับ ท่านไม่เห็นกลักไม้ขีดไฟที่ยื่นมาให้ เห็นแต่ที่วิ่งมาแลได้ยินเสียงพูดผิดปรกติเข้าใจว่าวิ่งมาบอกว่าไฟไหม้ก็ตกใจ ลุกทะลึ่งยืนขึ้นถามว่าไหม้ที่ไหน ไหม้ที่ไหน เรียกคนแตรที่ชี บรรดาคนที่นั่งอยู่ที่นั่นก็พลอยตกใจวุ่นวายไปกับเขาด้วย...

(ตกใจโชเหตุ : 119)

ส่วนเรื่อง กำหนดกินน้ำ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคำอธิบายการคั้นน้ำของแต่ละคน ซึ่งต่างคนต่างบอกกว่าวิธีของตนเองนั้นดี ดังนั้น ผู้อ่านจึงควรพิจารณาวิธีการคั้นน้ำที่เหมาะสมกับคน ไม่ใช่ยึดตามวิธีการที่ผู้รู้บอกเท่านั้น เช่นตอนที่ว่า

... นอกจากคำอธิบายของพระอภัยสาระทะ ยังมีคำอธิบายของหมอฝรั่ง อีกว่า การกินน้ำเข้าไปพร้อม ๆ ฤๅคิด ๆ กับเวลาที่กินอาหารเข้าไปแล้วนั้น เป็นสิ่งไม่ดี...ต่อมาเมื่อเร็ว ๆ นี้มีนายแพทย์ผู้หนึ่งได้เลือกเซอร์เรื่องการบำรุงร่างกายบอก กำหนดเวลากินอาหารแล้ว ยังมีหน้าซ้ำกำหนดเวลากินน้ำอีก ...

(กำหนดกินน้ำ : 166-167)

นอกจากนี้เรื่อง ความดีของคนเรา ก็ยังสอนว่าการได้ยืมได้ฟังสิ่งใดมาควรพิจารณาให้รอบคอบก่อนเชื่อแล้วนำไปใช้จริง เพราะหากผิดพลาดอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองได้ ดังตัวละครในเรื่องซึ่งแทนตัวเองว่า ข้าพเจ้า ที่ต้องการพิสูจน์ว่าคำกล่าวของตาแจ่มที่ว่า ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ ยิ่งยุก็จะทำให้ผู้นั้นสิ้นความอยากจะทำ ด้วยการนำเงินวางไว้แล้วบอกให้เด็กในบ้าน ขโมยไปได้ โดยได้มีการทดสอบหลายครั้งเงินก็ไม่หาย จนครั้งสุดท้ายเขาได้เพิ่มจำนวนเงินให้มากขึ้นแล้วบอกให้เด็กในบ้านขโมยเช่นเดิม ปรากฏว่าครั้งนี้เงินได้หายไปพร้อมกับเด็กในบ้าน ซึ่งทำให้ตนเองได้รับความเดือดร้อนเพราะความดีร้ายของตนเองที่ต้องการพิสูจน์คำกล่าวของตาแจ่มนั่นเอง ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้าก็ควักธนบัตรราคา 20 บาทออกมาวางลงบนโต๊ะด้วยกับกับเงินที่กองไว้เก่าแล้วก็บอกกับเจ๊กบ๊วยว่า ให้ขโมยไปตามที่ได้เคยบอกทุก ๆ คราว เมื่อเดิมเงินลงในกองนั้น พอบอกแล้วข้าพเจ้าก็ออกจากบ้านไปทำการของข้าพเจ้าตามเคย ครั้นเวลาเย็นกลับไปบ้านเรียกหาตัวเจ๊กบ๊วย เอ๊ะ หายไปไหน หาทั่วบ้านไม่พบตัว ข้าพเจ้าก็วิ่งเข้าไปในห้องตรงไปที่โต๊ะวางเงินไว้ เกือบ! เหลือแต่โต๊ะเปล่า ทั้งธนบัตรทั้งเงินแลธนูไม่เหลือเลย ตัวเจ๊กบ๊วยก็ยังไม่กลับมาจนทุกวันนี้ ในเวลานี้ข้าพเจ้าไม่อยากจะพบใครมากเท่าตาแจ่มเลย ทำอย่างไรจะได้พบแกอีกสักที

(ความดีของคนเรา : 19)

4. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาให้พระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นเครื่องพ่อนคลายอารมณ์แก่ผู้อ่าน เพราะเนื้อหาในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนาน ตื่นเต้น อุ่นระทึกและเป็นการลดความตึงเครียดจากการแสดงทัศนะของพระองค์ที่มีต่อสังคม ซึ่งพิจารณาได้จากท่วงทำนองในการแต่งของพระองค์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ดังตัวอย่างเรื่อง จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง ที่มีการใช้ท่วงทำนองนุ่มนวล

อ่อนหวาน ในการเรียบเรียงเนื้อหาทำให้ผู้อ่านเห็นถึงบุคลิกลักษณะนิสัยของผู้หญิงโดยทั่วไปที่มีความสุภาพอ่อนโยน นุ่มนวล ดังตอนที่ว่า

... พี่ได้รับจดหมายจากหล่อนแล้ว ลงวันอะไรก็จำไม่ได้ ขอบใจมาก ที่อุตส่าห์ส่งจดหมายมาให้อ่าน ดูข้างรู้สึกเหมือนอยู่ด้วยกันเสียจริง ๆ ผิดกันแต่พูดด้วยหนังสือ แลได้เห็นรูปถ่ายของหล่อนแทนตัวจริง ๆ เท่านั้น ...

(จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง : 155)

ส่วนเรื่อง จดหมายจากยุโรป ก็ได้มีการใช้ท่วงทำนองโศกเศร้าในการเรียบเรียงเนื้อหาทำให้อ่านเกิดความรู้สึกโศกเศร้า เหนง เสียใจไปตามตัวละคร ดังเช่นความตอนหนึ่งของเรื่อง ดังนี้

... คนเราเกิดมาเหมือนกันไม่ได้... โลกเขาเกลียดคนน้อยเป็นธรรมดา แลนิยมคนมากฤทัยศ ... พุทโธ! ถ้าสำเร็จพระอรหันต์เสียแต่เมื่อครั้งเพ็งสอนกลานนั้นแล้วมิสหายๆ คงจะไปอยู่เสียเขานกกระจาบกระจาบอะไร โนนแล้วแลคงไม่ต้องมาทุกข์เวทนาเช่นนี้

เวลานี้ผมไม่เห็นหน้าใครแล้วอยู่ห่างจากพวกจากห้องถ้าอยู่ใกล้ๆพอก่อนยังชั่ว...

(จดหมายจากยุโรป : 126 – 127)

นอกจากนี้ เรื่องวิชาของหมอคำ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเองของหมอคำโดยการอ้างว่าสามารถชุบชีวิตคนตายขึ้นมาได้ ซึ่งไม่มีใครกล้าให้ทำเพราะเกรงว่าจะเกิดผลร้ายกับตนเอง ส่งผลให้คนนับถือหมอคำว่าเป็นคนที่มีวิชาอาคม โดยที่ยังไม่เคยมีผู้ใดพิสูจน์ว่าหมอคำทำได้จริงเพราะไม่มีคนกล้าที่จะพิสูจน์นั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้ใช้ท่วงทำนองสร้างอารมณ์ขันในการแต่ง โดยนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันแล้วยังทำให้เรื่องมีเนื้อหาที่เบาสมอง ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเจตนาหรือทัศนะที่พระองค์ทรงสื่อออกมาได้เป็นอย่างดี เช่นความตอนหนึ่งว่า

...หมอคำตอบว่า “อ้าว อ้าว ถ้าเช่นนั้นขุนนายมนขึ้นก็จะเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่หล่อน ถ้าอย่างนั้นขุนแม่แต่นขึ้นจะเป็นอย่างไร”

ตามั้งผัวยายแต่นสันศิริชะ และพูดว่า “เจ้าประคุณขอโทษทีเถอะ ถ้าขุนยายแต่นขึ้นมาละแก่ตบผมแก้มบวมแน่ละ ท่านหมอเห็นจะไม่ทราบกระมัง ปากยายแต่นแกมันเหลือเกินนัก พระเจ้าแกไม่เว้นให้ทั้งนั้น อีกประการหนึ่งลูกผมก็มืออยู่เมื่อยยายแต่นตายไปแล้วผมก็ต้องหาแม่เลี้ยงลูก...”

...หมอคำจะเอ่ยชื่อใครขึ้นก็มีผู้คัดค้านทั้งสิ้น เป็นอันไม่ได้ชุบผู้ใด แต่ผลของวิธีนั้นคือชาวเมืองเลขนับถือหมอคำหมด

(วิชาของหมอคำ : 115)

เช่นเดียวกับเรื่อง **รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ** ที่มีการใช้ท่วงทำนองสร้างอารมณ์ขันในการประชันการแต่งกายของผู้มาตรวจราชการ โรงเรียนที่ยอมสวมรองเท้ากับเพื่อให้ดูดี สมฐานะและตำแหน่งผู้ตรวจการแม้จะทำให้ตนเองเดินลำบากก็ตาม ดังตอนที่ว่า

...วันแรกเมื่อท่านผู้นี้ไปเยี่ยมโรงเรียนจะตรรกฏอย่างไรไม่ทราบ เดินกระเผลก ๆ ข้าพเจ้าพยายามถามเพื่อนนักเรียนด้วยหนักแล้ว ก็ไม่ได้ความว่ากระไร บางคนก็ว่า ท่านใส่ขาไม้ บางคนก็ว่าขาท่านตะปุดา บางคนก็ว่าเกือกท่านคับเล่นรูป บางคนก็ว่าอย่างโน้นอย่างนี้ ไม่ทราบว่าจะไรแน่ ครั้นรุ่งขึ้นอีก 2 ปี ท่านไปเยี่ยมอีกก็อย่างนั้นเอง ตกลงเนื้อเห็นว่าท่านสวมเกือกคับ...

(รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ : 143)

อีกทั้งเรื่อง **ประชันฤทธิ์** ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาจะประชันประชันคนขับรถรางที่คิดว่าตนเองมีอำนาจกว่าคนโดยสารและมักใช้วาจาไม่สุภาพกับคนโดยสาร แต่ไม่มีใครกล้าฟ้องร้องเพราะกลัวอำนาจ พระองค์ก็ทรงใช้ท่วงทำนองสร้างอารมณ์ขันเพื่อประชันคนขับรถรางโดยเรียกคนขับรถรางว่า “พระโหมบิตสุริยวงศ์ทรงขรรค์” เหมือนกับเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ดังตอนที่ว่า

...เมื่อนั้น พระโหมบิตสุริยวงศ์ทรงขรรค์ ครองนครยานไอลำไพลัน ทรงธรรม์ออกหน้าปราสาทชัย เบิกพระยาแห่งทวยตำแหน่งตรวจ ฝ่าทูลสำรวจตาม สมัยดำรงสถานความสุขแลทุกข์ภัย ท้าวไทแถลงเล่าข่าวสำคัญ...

(ประชันฤทธิ์ : 117)

นอกจากนี้ยังพบว่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏท่วงทำนองในการแต่งประเภทตลกตลกเร้าใจอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนาน ตื่นเต้น ถูกระทึก ขวนคิดตาม และเกิดการคาดเดาเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อไป ดังตัวอย่างจากนิทานทองอินดังนี้

ผู้หญิงแต่งตัวอย่างที่พันโชติเล่า กำลังหิ้วปิ่นน้ำเดินมาจากภู ข้าพเจ้าเดินตรงเข้าไป ผู้หญิงนั้นพอเห็นข้าพเจ้าก็ถึงปิ่นรีบเดินหนีเข้าไปใต้ถุนเรือน ทันใดนั้นข้าพเจ้าได้ ยืนเสียงครางฮือ ๆ อยู่ทางฟากโน้นของภู แลอีกประเดี๋ยวหนึ่งก็เห็นผู้หญิงรูปร่างคล้ายกับคนที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่เมื่อสักครู่หนึ่งก่อนนั้น ทั้งแต่งตัวก็เหมือนกัน ไม่มีผิด ข้าพเจ้าต้องรับว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้รู้แน่นอนแล้วว่าเป็นคน ข้าพเจ้าจึงไม่รอช้ารีบวิ่งข้ามสะพาน (นายทองอินได้จัดการหากระดานไปทอดไว้แล้วสามแผ่น) กวาดเจ้าปีศาจนั้นจี๊ดเดียว ส่วนเจ้าปีศาจนั้น โดยเหตุที่ประมาทว่า

ข้าพเจ้าจะไม่กล้าไล่ไป จึงไม่ได้ออกวิ่งเต็มฝีเท้าจนข้าพเจ้าไปเกือบถึงตัวแล้ว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจับได้โดยง่าย ข้าพเจ้าก็จึงข้ามสะพานกลับเข้ามา...

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 1 นาคพระโขนงที่สอง : 254)

อ้ายมันตอบว่า “วันนี้เอ็งมีเงินหลายชั่งในบ้าน ข้าจะมาเอาเงินนั่นแหละ”

กำนันคงตอบว่า “เงินอะไรของฉันทันไม่มีหรอก”

อ้ายมันเถียงว่า “ทำไมจะไม่มี อย่ามาโกหกข้าเลยประเดี๋ยวข้ายังตายเดี๋ยวนี้แหละ”

กำนันคงตัวสั่นแล้วตอบว่า “เงินนะมีดอกแต่ไม่ใช่ของฉันทันดอกยะ”

อ้ายมันพูดว่า “ไม่ใช่ของเอ็งก็ช่างเถอะ ของใคร ๆ ก็เอามาเถอะ ข้าจะเอาเงินละสินนั้นนะ”

กำนันคงหันมาทางนายทองอินแล้วพูดว่า “ได้ยินไหมล่ะหลานมันจะเอาให้ได้ ให้มันเสียเห็นจะดีกว่าละกระมัง”

นายทองอินสันตืฐะแล้วตอบว่า “เงินนะ ฉันทันไม่ให้มันหรอกลุง ฉันทันจะให้ลูกปิ่นมัน”

ว่าเช่นนั้นแล้ว นายทองอินก็หยิบปิ่นขึ้น ข้าพเจ้าก็หยิบปิ่นของข้าพเจ้าขึ้นเหมือนกัน

ในทันใดนั้นกำนันคงร้องขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า “หลานอย่าทำเขา หลานอย่า”

นายทองอินกระโดดเข้าไปที่กำนันคง เขามืออุดปากไว้ แล้วพูดว่า “แกอย่าร้องไป ถ้าขึ้นพูดอีกคำเป็นตายเทียว”

แล้วนายทองอินก็เดินออกไปที่หน้าเรือน แอบฝ่าเรือนมองออกไปข้างนอกเห็น อ้ายมันกับพรรคพวกอีก 2 คน รวม 3 คนยืนอยู่ที่หน้าบ้าน นายทองอินก็หัวเราะแล้วก็ร้องตะโกนขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า “พวกเราเอาไว้ย”...

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 7 กำนันคงบ้านโยคี : 349-350)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ทางสังคมของตัวบท

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ทางสังคมของตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า ตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบทบาทหน้าที่ทางสังคม 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา นิทานหรือเรื่องเล่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ทำให้ทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ทั้งความรู้หรือข้อคิดที่สอดแทรกในเนื้อหา รวมถึงนิทานหรือเรื่องเล่ายังทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ปณิธาน ศักดิ์ศรี อบรมสั่งสอนระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานทางจริยธรรมและพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนที่สังคมยอมรับให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการรับประทานอาหารและการแต่งกายของต่างประเทศ เช่นเรื่อง นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 1 การรักษาทางไมตรี ที่กล่าวถึงเครื่องคัมของตุรกีและอังกฤษ ดังต่อไปนี้ว่า

...ฉันพูดแต่เพียงว่า “บ๊อย, เาน้ำชำระบาดมาหนึ่งถ้วยใหญ่, กับวิกกีไชดา อีกหนึ่งถ้วยใหญ่” แลฉันส่งไปราวกับน้ำชำระบาดเป็นเครื่องคัมอย่างธรรมดาใน เรือรบอังกฤษทีเดียว...

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 1 การรักษาทางไมตรี : 193)

นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 2 นารีสมาน ก็ได้กล่าวถึงอาหารของชาวตะวันตกไว้ดังต่อไปนี้ว่า

... คันทนเรือทอรา, ซึ่งนึกถึงอะไรอื่นไม่ได้ในขณะนั้น นอกจากคคิโลก, ได้ร้องไปว่า “โยนหมูแฮมกับมิดหันมานี้เถอะ”

ผู้บังคับการเรือสเค็คเตอร์ไฟล์ ถามซ้ำอีกว่า “ดาจรวั่นไปข้างไหน?”

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 2 นารีสมาน : 206)

ส่วน นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 4 ความลำบากแห่งลอคินวาร์ ก็ได้ให้ความรู้เรื่องเครื่องแต่งตัวของพวกอาหรับ ดังต่อไปนี้ว่า

...ในส่วนการศึกษาประเพณีของพวกอาหรับนั้น, โตบีได้เริ่มโดยพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในเรื่องเครื่องแต่งตัวของคนพื้นเมืองในจังหวัดโคที่มีภูมิอารยธรรมสูง ๆ หน่อย เรื่องนี้ย่อมจะเป็นเรื่องใหญ่อยู่, เพราะพวกอาหรับชาวเมืองบางคนก็มีเครื่องแต่งตัวจุ๊กจิกมากพอใช้, แลดูเหมือนทั้งจำนวนเลขชนิดแห่งเนื้อผ้าจะดูสูงขึ้นตามส่วนแห่งฐานะของบุคคลผู้ที่นุ่งห่มนั้นด้วยดังนี้, อาหรับพ่อค้ามั่งมีในเมืองบุสราห์ใช้เสื้อผาอย่างงดงามมากรวมทั้งกางเกงด้วย, แลกรรยาของเขาใช้

เสื้อผ้าแพรซึ่งอาจจะไม่แพ้เสื้อผ้าแพรแบบปารีส, แลคลุมหน้าด้วยผ้าแพรอันมีราคาแพง, ซึ่งมีที่ติดอยู่แค่เพียงข้อที่เป็นของปกปิดหน้ามิดชิดเกินไปเท่านั้น แต่ตามชนบทเครื่องแต่งตัวผู้ชายมีตั้งแต่เปลือยกาย จนถึงเสื้อยาวเนื้อหยาบตัวหนึ่งซึ่งเขาเรียกว่า “อับบะ” ผ้าคลุมศีรษะพื้น ๑ ซึ่งรัดติดกับศีรษะด้วยมงคลัดด้วยขนสัตว์, ซึ่งเราเรียกว่า “อะกัล” แลเกือกคิบบูหนึ่ง ผู้หญิงในชนบทดูเหมือนใส่เสื้อตัวเดียว, เป็นเสื้อหลวม ๆ ทำด้วยผ้าสีคล้ำ ๆ , ซึ่งมักจะเห็นถักขึ้นไปไว้เหนือเข่าในเมื่อหญิงนั้นกำลังดักน้ำจากลำน้ำหรือทำงานอยู่กลางแจ้ง...

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 4 ความลำบากแห่งลอคินวาร์ : 219-220)

อีกทั้งพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังสอนให้ผู้อ่านรู้จักพิจารณาไตร่ตรองให้ดีก่อนตัดสินใจเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นเรื่อง สุนทรความตามสวัสดิรักษา ตอนที่ตัวละครในเรื่องซึ่งแทนตัวเองว่า ข้าพเจ้า ได้ตกเตือนนายเมกไม่ให้ยึดแนวการดำเนินชีวิตตามสวัสดิรักษามากจนเกินไป ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้าเห็นหนกมือนักแล้ว กลัวนายเมกจะเลยเป็นบ้าเข้าใครไม่คิดเสีย เพราะเรื่องสวัสดิรักษานี้ ตกเตือนว่า “อย่าให้แกถือแข็งแรงนัก” แกลกลับเทศน์เอาว่า “คนเราเมื่อตั้งใจจะถืออะไรควรถือให้มั่น ให้แข็งแรงจึงจะนับว่าเป็นคนดีจริง” ข้าพเจ้าเสียใจว่าคนคืออย่างนายเมกจะมาเสียเพราะสิ่งเล็กน้อย...

(สุนทรความตามสวัสดิรักษา : 23)

อีกทั้งเรื่อง ตกใจไข้เหตุ ก็สอนให้รู้จักคิดให้รอบคอบก่อนจะตัดสินใจเชื่อเช่นกัน ดังที่นายสิบวิงกระหิดกระหอบมาบอกนายร้อยตรีด้วยความเหนื่อยว่า “ไฟขอรับ” ทำให้นายร้อยตรีเข้าใจว่าไฟไหม้ จนเกิดโกลาหลขึ้นทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีไฟไหม้จริง ซึ่งเกิดจากการฟังความไม่ดีแล้วตีความสรุปเรื่องไปเอง ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้น โดยเรื่องนี้ได้มีการสอนให้รู้จักคิดให้รอบคอบในตอนปิดเรื่องว่า

...แล้วท่านนายร้อยโทที่ท่านเล่าเรื่องนี้จะพูดขึ้นว่า “ความตกใจที่ได้ยินด้วยหู แลได้เห็นด้วยตามันอาจจะเป็นเหมือนเรื่องไฟเมื่อตะกี้ แลเรื่องที่ฉันได้เล่ามานี้ เราควรจะต้องระวังไว้ให้มาก”

(ตกใจไข้เหตุ : 121)

นอกจากนี้ยังมีการสอนให้คนทำความดีและยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา เช่นเรื่อง เทียวเมืองนรก ที่สอนให้คนทำความดีเพราะผลของความดีนอกจากจะส่งผลแก่ผู้ทำแล้วยังส่งผลต่อพ่อแม่หรือผู้มีพระคุณด้วย ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้า “ ผู้อื่นจะช่วยจัดการให้คนในอบายภูมิได้รับความกรุณาพ่อน
โทษได้ บ้างฤไม่ขอรับ?”

พระยายม “ ได้ เป็นต้นว่า คนที่ถูกลงโทษอยู่นั้นมีบุตรอยู่ในเมืองมนุษย์
แลบุตรผู้นั้นได้กระทำกุศลกรรมดี เทวทูตเจ้าหน้าที่ส่งข่าวมาให้ฉันทราบ ฉันทก็
หย่อนโทษบิดามารดาของผู้กระทำความผิดนั้นให้ตามสมควร แต่ว่าต้องเข้าใจว่า
ตัวนักโทษนั้นต้องมีความรู้สึกความผิดของคนอยู่แล้ว จึงจะหย่อนโทษได้” ...

(เที่ยวเมืองนรก : 73-74)

2. บทบาทหน้าที่ในการหาทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล คือ การเสนอทางเลือก
ที่ชัดเจนให้กับสิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนาแต่ทำไม่ได้ในชีวิตจริงและยังเสนอทางออกให้กับปัญหาอันเกิด
จากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เคร่งครัดอันทำให้สมาชิกมีความคับข้องใจหรืออึดอัดที่ไม่สามารถพูดหรือ
แสดงออกเมื่อเกิดความขัดแย้งในใจได้ จึงถ่ายทอดออกมาเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าเพื่อระบาย
ความคับข้องใจของผู้เขียนและยังเป็นการหาทางออกให้แก่คนในสังคมอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษา
พบว่า

เรื่อง รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม เป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น โดยจินตนาการว่าประเทศไทยมีปาติเมนต์หรือสภาผู้แทนราษฎร
และมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่ค่อนข้างวุ่นวาย เช่นตอนที่ว่า

...ประธาน.- “ได้ แต่ขอท่านพูดในประเด็น”

นายทวน.- “ข้าพเจ้าก็พูดในประเด็นอยู่แล้ว”

เสียงจากหลังประธาน.- “เถียงนายกเถียงนายก”

ประธาน.- “เงียบ เงียบ”

นายทวน.- “ข้อ 23 เราต้องการที่สุด...!”

เสียงจากหลังประธาน.- “ไม่จริงเราไม่ต้องการเลย”

เสียงจากที่อื่น.- “เลิกที เลิกที”

ประธาน.- (คบโต๊ะ) “เงียบ เงียบ”

(รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม : 57)

อีกทั้งเรื่อง เที่ยวเมืองนรก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงจินตนาการ
ลักษณะของนรกไว้ดังตอนหนึ่งที่ว่า

...ถัดที่ตัวออกไปมีภูเขายูภูเขานึ่ง เป็นลูกยาวและอยู่ข้างจะชันมาก แต่
ก็พอ คนจะเดินขึ้นได้ ภูเขานี้เป็นที่ลงโทษอย่างน่าดูอันหนึ่ง คือมีคนถูกบังคับให้

กลิ้งลูกโลหะใหญ่ ๆ ขึ้นภูเขานี้ เมื่อแรกเริ่มก็ไม่ยากเพราะที่เชิงภูเขามีสู่ชันนัก แต่ยิ่งขึ้นไปยิ่งชันขึ้นไปทุกที จนที่จะถึงยอดนั้นชันเกือบเป็นกำแพง เพราะฉะนั้น พอกลิ้งลูกโลหะขึ้นไปสูงจนถึงยอดเขา ลูกโลหะนั้นมักจะกลิ้งลงมาคืนเขา อีก...

(เที่ยวเมืองนรก : 76)

จะเห็นได้ว่าการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง รายงานการประชุมปาติเมนต์สยาม และ เที่ยวเมืองนรก ขึ้นจากจินตนาการของพระองค์นั้นเป็นการชดเชยที่พระองค์ไม่สามารถทำได้จริงหรือเห็นได้จริงในชีวิต จึงใช้การจินตนาการเป็นเรื่องราวขึ้นมาเพื่อเป็นการชดเชย

อีกทั้งในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังปรากฏทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบใจที่คนไทยยกย่องชาวยุโรปว่าดีกว่าชาติตนแต่ไม่สามารถบอกกล่าวออกมาโดยตรงได้ พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์นิทานหรือเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาสะท้อนการดูถูกตัวเองของคนไทยเพื่อเป็นการระบายความคับข้องใจของพระองค์และทรงใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารถึงประชาชนให้รับรู้รับทราบถึงพฤติกรรมของตนเองที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการหาทางออกให้กับคนในสังคมอีกประการหนึ่ง เช่นที่ปรากฏในเรื่อง โสทรธรรมจริยาว่าด้วยลำดับชั้นกรรม ดังตอนที่ว่า

...ชั้น ๑ ว่าชาวยุโรปเป็นกรรมอันยิ่งใหญ่ เพราะชาวยุโรปเป็นเจ้าของแห่ง สรรพความรู้ ความดี ความงาม ความเจริญ เป็นมนุษย์จำพวกที่ประเสริฐยิ่งกว่ามนุษย์จำพวกอื่น เป็นกรรมที่เปรียบด้วยอรหันตมัต เพราะเขาบำรุงชาติอื่นให้เจริญแลให้รู้จักความดีความงาม มีเมตตาแก่เราเสมอด้วยบิดามารดาญาติบางที่จะยิ่งกว่าก็เป็นได้...

(โสทรธรรมจริยาว่าด้วยลำดับชั้นกรรม : 106)

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 5 ที่กล่าวถึงการดื่มสุราของฝรั่งแล้วจะทำให้กลายเป็นคนทันสมัยขึ้นมา ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้าได้เคยสังเกตว่าพวกมิชชันนารีไปในประเทศที่มีคนชาวป่า มักมีสุราไปด้วยเพื่อเป็นเครื่องชกของผดุงปัญญาให้เห็นแจ้งในความจริงแห่งศาสนาของเขา แลส่วนคนป่านั้น เมื่อเสพย์สุราเมรัยฝรั่งเป็นเมื่อใด จึงนับว่าเป็นผู้ที่ค่อยศิวิไลซ์ขึ้นอีกชนิดหนึ่ง...

(โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 5 : 103)

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงระบายความคับข้องใจที่ทรงไม่เห็นด้วยกับความยุติธรรมหรือความไม่ถูกต้องที่คนในสังคมได้พบเจอแต่ไม่มีใครกล้าเรียกร้องความยุติธรรม เช่นที่ปรากฏในเรื่อง **จดหมายจากยุโรป** ดังต่อไปนี้ว่า

... โลกเขาเกลียดคนน้อยเป็นธรรมดา แลนิยมคนมากฤทัยศ เด็กจะทำถ้วยชามแตกหาว่าซุ่มซ่าม ผู้ใหญ่ทำไม่เป็นไร เขาหลุมมือไปบ้าง เขาเตะถูกโดยเห็นบ้าง ลงท้ายไปลงเอาความผิดเอาที่ผู้ที่วางให้เขาเตะ คนรวมกัน 15-16 คน พาพรรคพวกไปเที่ยวแย่งชิงเขาเพื่อเลี้ยงชีวิต เป็นความผิดโทษถึงประหารชีวิต ฤจำคุกตั้ง 10-20 ปี ตามโทษหนักแลเบา แต่เมื่อคนตั้งหมื่นตั้งแสนคุมกันออกไปแย่งชิงบ้านเมืองเพื่อ โลกเจตนา แลมีหัวหน้าที่เรียกว่าแม่ทัพกลับมีความชอบค่าที่รู้จักทางของโลก ผู้ใหญ่ ๆ จะจำนำจำนองที่คืนบ้านช่องกลับเป็นความฉลาด พลิกแพลงที่เด็กจำนำบ้างกลับเป็นอย่างโน้นอย่างนี้...

(จดหมายจากยุโรป : 126-127)

อีกทั้งเรื่อง **ประชันฤทธิ์** ก็ได้กล่าวถึงการจัดการอิทธิพลของคนกลุ่มมรดาง ซึ่งไม่มีใครกล้าทำ ดังปรากฏในตอนที่ว่า

...นับเป็นการแปลกประหลาดเพราะ โดยมากผู้ที่โดยสารรถรางถูกคนมรดาง ประพฤติกริยามารยาทถูกกล่าวหาหาหยาบ ก็ไม่กล้าฟ้อง พวกนักลัวอำนาจเสียสิ้น มาครั้งนี้ไปรษณีย์บุรุษทำให้คนพวกมรดางคิดตระวางได้ ผู้ที่ได้เคยรับความรำคาญมาแล้วจึงพากันยินดี...

(ประชันฤทธิ์ : 126-127)

จะเห็นได้ว่า การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง **จดหมายจากยุโรป** และเรื่อง **ประชันฤทธิ์** ขึ้นมานั้น นอกจากจะเป็นการระบายความคับข้องใจของพระองค์เองแล้ว ยังเป็นการระบายความคับข้องใจของคนในสังคมที่ถูกกดขี่ข่มเหงหรือเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล ซึ่งถือเป็นการหาทางออกให้แก่คนในสังคมอีกด้วย

3. บทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องผ่อนคลายอารมณ์ กล่าวคือ ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ขบขัน หรือบันเทิงใจซึ่งพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องผ่อนคลายอารมณ์อย่างชัดเจนเพราะสร้างอารมณ์ขัน เช่นเรื่อง **ทดลองความไหวพริบ** ดังตอนที่ผู้เล่ากล่าวถึงภรรยาของตนเองไว้ดังนี้

...แม่ศรีก็เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของเพื่อนบ้านให้ข้าพเจ้าฟังตามธรรมเนียมของ หล่อน (ภรรยาข้าพเจ้าเป็นคนกว้างขวาง รู้เรื่องราวของคนแทบทั้งเมือง) ส่วนข้าพเจ้าก็นั่งฟังพลางรับประทานพลาง...

(ทดลองความไหวพริบ : 33)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่อง ยาตัวเบา ที่มีบทสนทนาระหว่างผู้เล่ากับนายพรถึงการทดลองกิน ยาตัวเบา โดยมีการแทรกอารมณ์ขันไว้ดังนี้

... “ฉันเห็นจะกินยานี้มากไป บางทีเขาจะให้กินแต่หยดเดียวสองหยด เท่านั้น โหนแกลองกินดูมั่งทีหรือ
“ช่างเถอะยะ ฉันเบาพออยู่แล้ว”
“กินแต่หยดเดียวลองดูทีเถอะ”
“ไม่กินละ ถ้าฉันลอยขึ้นไปโดนเพดานฉันจะเจ็บ ฉันไม่มีเนื้อเป็นหมอนรับเหมือนแก”...

(ยาตัวเบา : 48)

นอกจากนี้พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังสร้างความคุ้น ระวัง ความตื่นเต้นเร้าใจ และชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องจนจบอีกด้วย เช่นเรื่อง นิทานทองอิน เรื่อง ที่ 8 ผู้ร่ายฆ่าคนที่บางขุนพรหม ดังคอนที่ว่า

...นายบุญเชิดตอบว่า “เรื่องฆ่ากันที่บางขุนพรหม”
“เรื่องราวมันเป็นอย่างไร”
“เมื่อวานนี้เวลาประมาณเที่ยงเศษ บ่านายรอดที่ริมวัดสารพัดช่างมา แจ้งความกับผมว่า นายถูกผู้ร่ายฆ่าตายเสียแล้ว ผมชักใช้ดูก็ได้ความว่า ไม่ทราบว่ามีสาเหตุอันใด ไม่มีใครทะเลาะเบาะแว้งกับใคร กลางคืนวันก่อนเวลา 4 ทุ่มเศษ นายรอดก็ได้เข้าไปนอนเหมือนเคย รุ่งขึ้นเข้าบ่าวจัดข้าวปลาเตรียมไว้แต่โมงหนึ่ง ตามเคย จน 2 โมง ก็ยังไม่เห็นนายรอดลุกขึ้น 3 โมงแล้วก็ยังนิ่งเงียบอยู่ บ่าว ๆ ก็พากันนึกเสียว่า ตอนกลางคืนคงจะนอนไม่หลับจึงตื่นสาย แต่ครั้นถึง 5 โมง ยังไม่ตื่น ภรรยานายรอดออกสงสัย กลัวหวั่นจะป่วยจึงเข้าไปในห้อง สักครูหนึ่ง เสียงร้องกรีดแล้วร้องเรียกบ่าวเอะอะ พวกบ่าว ๆ พากันวิ่งเข้าไป เห็นนายรอดนอนอยู่กลางห้อง ข้าวของในห้องกระจัดกระจาย ที่คือนายรอดมีเลือดเป็นกรังอยู่ แลเลือดไหลลงมาเปื้อนอยู่ที่พื้นเป็นกองใหญ่ ใคร ๆ ก็แลเห็นได้ว่านายรอดสิ้นใจ เสียก่อนหน้านานแล้ว”

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 8 ผู้ร่ายฆ่าคนที่บางขุนพรหม : 355)

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 10 ระเด่นลันได ที่มีเนื้อหาชวนให้ ผู้อ่านติดตามเรื่องราวที่จะเกิดอะไรขึ้นต่อไป ดังคอนที่ว่า

... โปลิศจับระเด่นลันไดไปแล้วขอรับ”

นายทองอินลุกขึ้นนั่งแล้วถามว่า “จะเป็นยังไงกันเล่าไปทีหรือ”

“เมื่อคุณกลับแล้ว ผมก็ไปล้อมคอกขุนนางอยู่ตามคำสั่งของคุณ คุณไป แล้วครู่หนึ่งคุณหลวงธานีก็มากับพลตระเวนอีกสองสามคน ตรงไปที่ห้องเจ้าระเด่น เห็นประตูปิด ดึงไม่เข้าคุณหลวงธานีก็พังเข้าไป ให้คนคอยอยู่ข้างนอก บ้าง ตัวคุณหลวงกับนายหมวดขึ้นไปข้างบน ประเดี๋ยวก็พาตระเวนกลับมาแต่ไม่เห็นนายวง เดี่ยวนี้พลตระเวนรักษาห้องอยู่”

“เจ้าอยู่ที่ไหน”

“พอเอะอะกัน ผมก็ขึ้นไปยืนอยู่บนสะพานครับ”

“ถูกแล้ว แล้วไม่เห็นใครไปทางคลองนะ”

“ไม่เห็นครับ เห็นแต่หมวกสานป้านาตกลงมาจากหน้าต่างลอยน้ำไปกับ เห็นคน โยนผ้าออกมาห่อหนึ่ง ตกลงไปในคลองครับ”

“ฮือ พอละ ไปสั่งเขาผูกมัดเร็ว ๆ”

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 10 ระเด่นลันได : 402)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวบท

จากการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่อง ทั้งการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง การนำเสนอแก่นเรื่อง การสร้างฉาก การสร้างตัวละคร และการสร้างบทสนทนา ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

1. การวิเคราะห์การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง คือ การเริ่มต้นในฉากแรกของเรื่องที่จะเขียน เพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไป จากการวิเคราะห์การเปิดเรื่องที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบดังนี้

1.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ คือ การเปิดเรื่องโดยผู้แต่งได้นำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ของเรื่องว่าเกิดสิ่งใดขึ้นในเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและติดตามเนื้อหาในเรื่องต่อไป ดังตัวอย่างเรื่อง ประชันฤทธิ์ ที่เปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุให้คนขับรรางกับบุรุษไปรษณีย์มีเรื่องวิวาทกัน ดังตอนที่ว่า

เมื่อเร็ว ๆ นี้ไปรษณีย์บุรุษผู้หนึ่งขึ้นรรางไป บอกให้รรางหยุดที่ตรอกโรงภาษี คนเก็บตัวไม่ยอมบอกให้รรางหยุด ไปรษณีย์บุรุษจึงขอลาหมายประจำตัวคนเก็บตัว ตามข้อบังคับใหม่ซึ่งมีอยู่ว่า รรางจำจะต้องหยุดให้ไปรษณีย์

บุรุษ แต่คนเก็บตัวไม่ยอมให้จดเลข แลยังมีหน้าซ้ำเงือกเงือกจะทำร้ายไปรษณีย์บุรุษ

....

(ประชันฤทธิ์ : 116)

ส่วนเรื่อง นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 5 การช่วยนางงาม มีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์กองทัพเรือในเมโสโปเตเมีย ความว่า

ในฤดูร้อนแห่งปี 1916 (พ.ศ.2459) ราชนาวิกในเมโสโปเตเมีย นับว่าออกจะได้อ่างงานอยู่บ้าง กองทัพบกกำลังสร้างทางรถไฟแลถนน, แลหาเรือกลจากที่อื่นไปใช้ในการลำเลียง, แลกระทำกิจการอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป อันเนื่องด้วยการคมนาคมอันยวาระหว่างฐานทัพกับที่ทำการยุทธธุระของราชนาวิกคือตรวจรักษาเส้นทาง...

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 5 การช่วยนางงาม : 230)

นอกจากนี้ นิทานทองอิน เรื่อง นายจรรยาเศรษฐี ยังเปิดเรื่องด้วยการบรรยายว่า ผู้เล่าได้เดินทางไปบ้านนายทองอินเพื่อพบปะพูดคุยกัน ดังตอนที่ว่า

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าพอทำงานเสร็จก็แวะไปที่บ้านนายทองอิน หมายว่าอยู่ว่าง ๆ จะไปนั่งคุยกันเล่น พอข้าพเจ้าเดินขึ้นไปถึงห้องเขียนหนังสือ แลเห็นชายหนุ่มผู้หนึ่งนั่งพูดอยู่กับนายทองอิน ข้าพเจ้าก็คิดจะกลับออกไปเสียจากห้องนั้นก่อนแต่นายทองอินแลเห็นข้าพเจ้าจึงพูดว่า “พ่อวัดมาดีแล้ว ปิดประตูเสียก่อนแล้วมานั่งลงที่นี้หน่อยเถอะ”

(นิทานทองอิน เรื่อง นายจรรยาเศรษฐี : 370)

1.2 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร ดังตัวอย่างเรื่อง **สุนทรความตามสวัสดิรักษา** ที่เปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครที่ชื่อว่า นายเมก โดยผู้เล่าเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังตอนที่ว่า

ข้าพเจ้ามีเพื่อนอยู่คนหนึ่ง กลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ นั้นแหละ ถ้าจะว่าไป โดยจริงเขาก็กลับมาหลายเดือนแล้วละ แต่ก็ยังอยู่ในฐานใหม่ เขาชื่อ... เออเถอะ เรียกเขาว่า “นายเมก” เอะดีกว่า นายเมกคนนี้เป็นคนตั้งใจดีแท้ ๆ แต่เป็นคนเคราะห์ร้ายจริง ๆ ทำอะไรให้ตี้มักจะกลายเป็นตรงกันข้ามไปเสมอชอบกลแท้ ๆ จะเรียกอย่างอื่นนอกจากเคราะห์ร้ายไม่ได้ทีเดียว เมื่อก่อนเขาไปเมืองนอกเขาไปอยู่โรงเรียนเดียวกับข้าพเจ้า เรียนอยู่ชั้นเดียวกัน แต่เขาได้สกอลาชิป ข้าพเจ้าไม่ได้...

(สุนทรความตามสวัสดิรักษา : 20)

อีกทั้งเรื่อง **ทำตามพินัยกรรม** ซึ่งเป็นเรื่องต่อเนื่องจากเรื่อง **สุนทรความตามสวัสดิรักษา** ก็ได้บรรยายถึงตัวละครที่ชื่อว่า นายเมก อีกครั้งหนึ่งในตอนเปิดเรื่อง ดังความว่า

ข้าพเจ้าได้เคยเล่าเรื่องนายเมกให้ท่านฟังครั้งหนึ่งแล้ว หวังใจว่าท่านจะยังจำได้ นายเมกตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีอะไรประหลาดน่าเล่า เขาก็คงเป็นไทยโซัด ๆ เรื่อยไป ไม่สู้ได้ทำอะไรนอกถื่นนอกทางนัก ...

(ทำตามพินัยกรรม : 25)

นอกจากนี้เรื่อง **รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ** ก็ได้เปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครโดยให้ผู้เล่าเป็นผู้ให้ข้อมูลตนเอง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า ข้าพเจ้า ในการเล่าดังนี้

ข้าพเจ้าเป็นบุตรชายผู้มีอันจะกินผู้หนึ่ง ย่ากับยายรักข้าพเจ้ามาก เพราะข้าพเจ้าเป็นหลานคนเดียว ทั้งย่าก็ว่าข้าพเจ้าเหมือนบิดาราวกับแกะ ทั้งยายก็ว่าข้าพเจ้าเหมือนมารดาราวกับถ่ายพิมพ์เดียวกัน แต่ตัวข้าพเจ้าเองจะว่าเหมือนใครแน่ที่เดิวนั้นยาก จะว่าเหมือนบิดาก็ได้ ฤจะว่าเหมือนมารดา ก็คงไม่ผิด ไร่ไรก็ดี ย่าเป็นคนมีเงินกว่ายาย จึงชนะคดีได้ข้าพเจ้าไปเลี้ยง ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็เหมือนบิดาตลอดมา

(รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ : 141)

1.3 การเปิดเรื่องด้วยวิธีการอื่น แบ่งตามวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1) การเปิดเรื่องด้วยการอธิบายความหมายของเรื่อง ดังตัวอย่างเรื่อง **โสทรธรรมจริยา** ว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 ที่อธิบายความหมายของอทินนาทาน ดังนี้

(2) อทินนาทาน – แปลตามอย่างเก่าว่า “เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขายังมิได้ยกให้” นี่แหละน่าถามนักกว่าใครบ้างจะประพฤติให้ตรงตามนี้ได้เสมอ บ้าง ...

(โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 : 92)

เรื่อง **โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3** ก็ได้เปิดเรื่องด้วยการอธิบายความหมายของกาเมสุมิฉฉาจารย์ ไว้ว่า

(3) กาเมสุมิฉฉาจารย์ – ศีลองค์นี้แปลกันต่างๆ ว่า “เว้นจากการประพฤติผิดในกาม” ก็ได้ ฤ “เว้นจากการประพฤติล่วงประเวณี” ก็ได้ คนธรรมดาโดยมากถ้าให้ตอบตามความเข้าใจ คงจะตอบว่า “คือเว้นจากการทำชู้กับเมียผู้อื่น” ...

(โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3 : 96)

อีกทั้งเรื่อง **โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 4** ได้อธิบายความหมายของมูสาวาทในตอนเปิดเรื่อง ดังความว่า

(4) มุสาวาท – ข้างฝ่ายอารามอธิบายสีลองค์นี้ว่า “ละการกล่าวคำปด กล่าวแต่คำจริง มุ่งหมายแต่ความจริง มีถ้อยคำมั่นคง กล่าวถ้อยคำประกอบด้วยเหตุ ไม่กล่าวถ้อยคำให้คลาดเคลื่อนจากความจริงของโลก” ...

(โสทรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 4 : 99)

2) การเปิดเรื่องด้วยการบอกที่มาของเรื่อง เช่น เรื่อง **วิชาของหมอลำ** ที่ได้หมายเหตุไว้ตอนเปิดเรื่อง ดังนี้

(หมายเหตุ.- เรื่องนี้เป็นเรื่องฝรั่งเศส กล่าวว่าเป็นเรื่องจริง เห็นว่าเป็นเรื่องขบถ แลพอจะคัดแปลงลงเป็นเรื่องเล่าให้ไทยฟังกันได้ แลไหน ๆ จะเล่าเป็นเรื่องให้ไทยฟังแล้ว ก็เลยแปลงชื่อให้เป็นชื่อไทยเสียด้วยทีเดียว ดีกว่าที่จะคงชื่อฝรั่งเศสเดิมไว้ ซึ่งจะเขียนด้วยอักษรไทยให้ตรงสำเนียงยาก แลผู้อ่านก็จะชักรำคาญในชื่อที่จะต้องกำหนดชื่อใหม่ด้วย)...

(วิชาของหมอลำ : 112)

ส่วนเรื่อง **จับคำดล่าวขาว** ผู้เล่าได้บอกที่มาของเรื่องว่าเหตุใดจึงเล่าเรื่องนายสวัสดีอยากเป็นนายทองอินอีกครั้งหนึ่ง ดังต่อไปนี้ว่า

เมื่อครั้งก่อนข้าพเจ้าได้เล่าเรื่องนายสวัสดีสหายข้าพเจ้าเป็นทองอินเรื่องหนึ่งแล้ว ได้ทราบว่ามีผู้ชอบอ่าน ข้าพเจ้าจึงเล่าอีกเรื่องหนึ่ง ชื่อเรื่องนี้ข้าพเจ้าเรียกว่า “จับคำดล่าวขาว” ท่านผู้อ่านเห็นเข้าแต่แรกคงท้วงว่าผิด คือที่เขาพูดกันมีแต่จับคำดล่าวแดง แต่ถ้าว่านอ่านไปให้ตลอดเรื่องแล้ว บางทีจะยอมรับจับคำดล่าวขาวของข้าพเจ้าเหมาะกว่า...

(จับคำดล่าวขาว : 145)

อีกเรื่องหนึ่งคือ **ศิษย์มีครู** ที่ผู้เล่าได้บอกที่มาว่าเรื่องที่เล่านี้ก็นำมาจากหนังสือพิมพ์อังกฤษ ดังความว่า

เรื่องที่ข้าพเจ้าจะเล่าต่อไปนี้ ข้าพเจ้าได้อ่านพบในหนังสือพิมพ์อังกฤษชื่อ “เปียร์สันด์ แมกะซิน” ผู้แต่งเรื่องนั้นเป็นคนชาติอเมริกันเคยได้ไปอยู่ในประเทศญี่ปุ่นนานแลได้ฟังเรื่องในประเทศญี่ปุ่น นัยว่า ๆ เป็นเรื่องเล่าสู่กันฟังต่อ ๆ มาแล้วเป็นเรื่องญี่ปุ่น แต่ข้าพเจ้าสังเกตว่า ในเรื่องนั้นกล่าวถึงภูมิประเทศว่า อยู่ในเขตโชนาง ซึ่งถ้าเช่นนั้นก็ต้องเป็นเรื่องจีน ซึ่งเรียกตามภาษาแต่จ้าวว่าหอหลา...

(ศิษย์มีครู : 178)

3) การเปิดเรื่องด้วยการขึ้นต้นตามรูปแบบจดหมาย ดังตัวอย่างเรื่อง จดหมายจากยุโรป และ จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง ดังนี้

น้องชายที่รัก

พี่ได้รับจดหมายจากแก ลงวันที่ 20 เดือนก่อนแล้ว ชอบใจเป็นอันมาก ที่คราวนี้ได้เล่าอะไรต่ออะไรมาให้ฟังละเอียดลออดี พี่ขอชมว่าไม่เลว พอฟังได้อยู่ การรื้อกรอจดหมายให้ได้ความยาว ๆ แลก็เช่นนี้ในเมืองเราหาไม่สู้ง่าย...

(จดหมายจากยุโรป : 122)

วันที่ 4 สิงหาคม ร.ศ.127

น้องสาย

พี่ได้รับจดหมายจากหล่อนแล้ว ลงวันอะไรก็จำไม่ได้ ชอบใจมาก ที่ อุตส่าห์ส่งจดหมายมาให้อ่าน ดูช่างรู้สึกเหมือนอยู่ด้วยกันเสียจริง ๆ ผิดกันแต่พูดด้วยหนังสือ แลได้เห็นรูปถ่ายของหล่อนแทนตัวหล่อนจริง ๆ เท่านั้น...

(จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง : 155)

4) การเปิดเรื่องด้วยการใช้คำถาม ได้แก่ เรื่อง แฟ่แซ่น ดังตอนที่ว่า

แฟ่แซ่นคืออะไร? ถ้าข้าพเจ้าจะถามคนอื่นแล้ว ก็คงจะได้รับคำตอบ ต่าง ๆ ที่ตอบไม่พอความประสงค์ข้าพเจ้าก็คงมาก แลที่ตอบพอใกล้เคียง คล้ายคลึงก็คงจะมีบ้าง ที่จะให้ถูกเป้งราวกับคำตอบที่จะตอบเองเห็นจะยาก ...

(แฟ่แซ่น : 129)

5) การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความสำคัญของฉาก ได้แก่ นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 3 ปิกนิก ณ เมโสโปเตเมีย ที่บรรยายเรือไฟล์สเตริป ดังนี้

เรือไฟล์สเตริป เป็นเรือเดินข่าวสำหรับกองทัพเรือในเมโสโปเตเมีย เรือนี้เดิมบริษัททอร์นicroฟต์ได้ต่อขึ้นสำหรับรัฐบาลตุรกี, แต่เมื่อได้เริ่มการรบกันแล้วไม่ชำนาญ ฝ่ายอังกฤษได้ชี้แจงแก่ฝ่ายตุรกี โดยวิธีอันเขาจำเป็นต้องเข้าใจอยู่เองว่าเรื่อนั้น จะเป็นประโยชน์แก่อังกฤษมากกว่าแก่ตุรกี เมื่อได้จัดการซ่อมแซมใหม่แลตรวจแก้เครื่องโดยตลอดแล้ว เรื่อนั้นได้เป็นเรือเร็วที่สุดลำหนึ่งในลำน้ำ...

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 3 ปิกนิก ณ เมโสโปเตเมีย : 206 – 207)

จากการศึกษาการเปิดเรื่องในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการเปิดเรื่องหลัก 2 วิธี ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์และการบรรยายตัวละคร ซึ่งลักษณะการเปิดเรื่องที่ทรงใช้มากที่สุดคือ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีการเปิดเรื่องด้วยวิธีการอื่นที่น่าสนใจอีก 5 วิธี ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการอธิบายความหมายของเรื่อง การบอกที่มาของเรื่อง การขึ้นต้นตามรูปแบบจดหมาย การใช้คำถามและการบรรยายความสำคัญของฉาก ซึ่งเป็น การเปิดเรื่องที่น่าสนใจและสร้างความหลากหลายในการเปิดเรื่องมากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง คือ การกำหนดบทบาทให้ตัวละครแสดงบทบาทของตนออกมาเพื่อสื่อสารเรื่องราวให้ผู้อ่านทราบว่า นิทานหรือเรื่องเล่าเรื่องนั้นมีเนื้อหาเป็นอย่างไร โดยกลวิธีในการดำเนินเรื่องมี 4 วิธี ได้แก่ การดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทิน การดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับ การดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับไปกลับมาและการดำเนินเรื่องแบบอื่น ซึ่งจากการวิเคราะห์พบวิธีการดำเนินเรื่องของพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 3 วิธี ดังนี้

2.1. การดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือ การดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลัง ไม่มีการเล่าย้อนหลังหรือสลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทิน ดังตัวอย่างเช่น

การดำเนินเรื่อง เหาะเหินเดินอากาศ มีดังนี้

1. ผู้เล่าไปนั่งคุยกับสมาชิกในห้องสมุดทวีปัญญาสโมสรเรื่องการเหาะของคน
2. สมาชิกคนที่หนึ่งเสนอว่าน่าจะมียาหรือคาถาสําหรับทำให้คนเหาะได้
3. สมาชิกคนที่สองแย้งว่าหากเหาะสำเร็จก็อาจจะมีปัญหาเรื่องการเลี้ยว
4. สมาชิกคนที่สามกล่าวว่า ถ้ามียาเหาะได้จริง ยานี้ต้องนำมาหาที่นี้เพราะจะได้

ชี้ว่าจะเหาะไปทางไหน

5. สมาชิกพูดคุยกันอย่างสนุกแล้วต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

6. ผู้เล่ากลับไปถึงบ้านก็ฝันว่าตนเองใช้ยาเหาะได้ทำนํ้ามือของตนเองและเหาะออกไปตามที่ต่าง ๆ อย่างลำบากยากเย็น เพราะตัวผู้เล่าชนกับสิ่งของต่าง ๆ รอบตัวเนื่องจากไม่ชินในการเหาะไปตามที่นี้

7. ผู้เล่าตกใจตื่นจากฝันตอนที่ตนเองตกจากเตียงนอนและรู้ความจริงว่าที่คิดว่าตนเองเหาะได้นั้นที่แท้ฝันไปนั่นเอง

การดำเนินเรื่อง นิทานกระทุ้ง เรื่อง ตู๊กะตุ่น มีดังนี้

1. นายชะแล่มเป็นบุตรคนโตของนายมากซึ่งเป็นคนร่ำรวย
2. นายมากคาดหวังให้นายชะแล่มเป็นคนดูแลครอบครัวอันมั่งคั่งต่อจากเขานายมากจึงเลี้ยงดูนายชะแล่มอย่างดี
3. ตอนที่นายชะแล่มเป็นเด็กมีนิสัยซนมาก จนพี่เลี้ยงบอกว่าให้ขอพ่อซื้อตุ๊กะตุ่นมาเล่นจะได้นิ่ง
4. นายชะแล่มไม่เข้าใจว่าตุ๊กะตุ่นคืออะไร จึงไปถามยายถึงคนสนิท แต่ยายถึงง่วงจึงไม่ได้ตอบว่าอย่างไร นายชะแล่มก็เลยไม่ได้คำตอบ
5. ต่อมาเมื่อนายชะแล่มไปเรียนหนังสือ ครูบอกนักเรียนว่าใครอยากถามอะไรให้ถามได้ นายชะแล่มจึงถามว่าตุ๊กะตุ่นคืออะไร
6. ครูโมโหเข้าใจว่านายชะแล่มล้อเลียน ประกอบกับวันนั้นครูอารมณ์ไม่ดีอยู่แล้วจึงทำให้นายชะแล่มโดนตี กลับยังทำให้นายชะแล่มสงสัยหนักขึ้นว่า ตุ๊กะตุ่นคืออะไร ทำไมเมื่อพูดถึงแล้วตนเองจึงถูกตี
7. นายชะแล่มจึงไปถามพ่อ แต่วันนั้นพ่ออารมณ์ไม่ดีเนื่องจากมีปัญหาเรื่องการค้าขาย พ่อจึงดูนายชะแล่มว่าเหลวไหล ไม่รู้จักโต ทำให้นายชะแล่มไม่ได้คำตอบจากพ่อเพราะต้องรีบออกมาก่อน
8. เมื่อนายชะแล่มเห็นหน้านายชะแล่มเศร้า จึงเข้าไปถามว่าเป็นอะไร นายชะแล่มจึงเล่าให้แม่ฟัง แต่แม่กลับบอกว่านายชะแล่มเหลวไหลอย่างที่พ่อบอกจริง
9. ตั้งแต่นั้นมานายชะแล่มก็ตัดสินใจว่าจะ ไม่ถามใครเรื่องตุ๊กะตุ่นอีก แต่ก็หำกใจไม่ได้ คำว่าตุ๊กะตุ่นยังค้างคาในใจของนายชะแล่ม จนกลายเป็นคนเหม่อลอย
10. พ่อพานายชะแล่มไปหาหมอ หมอแนะนำให้นายชะแล่มไปพักผ่อนเพราะสมองเหนื่อย พ่อจึงให้นายชะแล่มไปเที่ยวตามหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อไปเที่ยวนายชะแล่มก็ตามหาสิ่งของแปลก ๆ ที่คนเรียกว่าตุ๊กะตุ่นแต่ก็ไม่พบ
11. อาการนายชะแล่มที่ติดใจเรื่องตุ๊กะตุ่นกลับยิ่งแย่ พ่อจึงพานายชะแล่มไปพบหมอฝรั่ง หมอฝรั่งวินิจฉัยว่ามีปัญหาเรื่องสมองและแนะนำให้นายชะแล่มหาสิ่งที่เพลิดเพลินทำเพื่อให้ลืมเรื่องตุ๊กะตุ่น
12. พ่อจึงให้นายชะแล่มไปเที่ยวต่างประเทศ เมื่อนายชะแล่มกลับจากต่างประเทศอาการก็ยังไม่ดีขึ้นเพราะยังไม่ได้คำตอบเรื่องตุ๊กะตุ่น
13. น้องสาวของนายชะแล่มเห็นพี่ชายนอนเอามือก่ายหน้าผากอยู่บนเตียงนอนจึงเข้าไปถามว่าเป็นอะไร

14. นายชะแล่มจึงเล่าให้น้องสาวฟังถึงเรื่องความสงสัยเรื่องตุ๊กตุ่น

15. น้องสาวของนายชะแล่มจึงตอบว่า ตุ๊กตุ่นเป็นคำใช้พูดคู่กับคำว่าตุ๊กตา คำว่าตุ๊กตุ่นอย่างเดียวไม่มี

16. นายชะแล่มดีใจมากที่ได้รู้ความจริง และคิดเสียใจว่าไปตามหาตุ๊กตุ่นจากที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ที่แก้คำตอบอยู่ที่น้องสาวของตน นายชะแล่มกอดจูบน้องสาวของตนด้วยความดีใจอย่างที่สุด

การดำเนินเรื่อง จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง มีดังนี้

1. แจ่มส่งจดหมายตอบกลับน้องสาวที่ชื่อว่าสายเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ร.ศ.127 โดยเนื้อหาจดหมายบอกว่าตนเองเกลียดผู้ชายทุกคนที่มาทำก้อร้อก้อตักกับตน

2. ต่อมาแจ่มได้ส่งจดหมายไปหาน้องสาวอีกเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ร.ศ.127 โดยเนื้อหาจดหมายนั้นแจ่มได้เล่าให้น้องสาวฟังว่า ได้เจอกับผู้ชายคนหนึ่งเมื่อไปช่วยงานบ้านคุณสิน ผู้ชายคนนั้นมาชวนแจ่มพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ทำนองเข้ามาจีบแจ่ม และเขาได้ให้ดอกกรักกับห่อใบทองซึ่งในนั้นมีกระเทียมกับแก้วกุ่มแก่แจ่ม แจ่มไม่ชอบผู้ชายคนนี้ แต่ก็รับมาด้วยความสงสัยว่ามันหมายถึงอะไร โดยผู้ชายคนนั้นให้แจ่มคิดเอาเองว่าหมายความว่าอย่างไร

3. แจ่มได้เขียนจดหมายฉบับที่ 3 ถึงน้องสาวอีกครั้งว่า โดยเนื้อหาจดหมายเล่าให้น้องสาวฟังว่า ตนเองได้รับจดหมายฉบับหนึ่งไม่ลงชื่อ แต่เนื้อความในจดหมายนั้นมีว่า “ดอกกรักได้กับรัก กระเทียมได้กับคำว่าเทียม แก้วกุ่มได้กับแก้ว รวมความว่า “รักเทียมแก้ว” ซึ่งตนเองเดาถูกว่าเป็นใคร พอตกบ่ายแจ่มได้ไปช่วยงานกับแม่อีกและได้พบกับผู้ชายคนเดิมแต่เป็นคนใหม่ที่แต่งตัวดีเหมือนหมอ ประกอบกับปริศนาแก้วกุ่มทำให้แจ่มหายโกรธเกลียดผู้ชายคนนี้ และตอนนี้ผู้ชายคนนี้ได้มาสู่ขอแจ่มเพื่อแต่งงานด้วยแล้ว ซึ่งแจ่มก็ยอมรับและคิดว่าตนเองเลือกคนได้ไม่ผิด

2.2 การดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับ คือ การดำเนินเรื่องโดยเล่าย้อนเหตุการณ์ในอดีตดังตัวอย่างเช่น

การดำเนินเรื่อง ความดีของคนเรา มีดังนี้

1. ผู้เล่าเล่าว่าเมื่อไม่นานมานี้เขามีธุระที่ต้องไปหัวเมืองโดยต้องลงเรือเมล์ไป
2. เขาเจอชายคนหนึ่งในเรื่องเมล์ เขาไม่ทราบชื่อชายคนนั้นจึงตั้งชื่อให้ว่าตาแจ่ม
3. เขาสนทนากับตาแจ่มเรื่องความดีของคน โดยตาแจ่มยกตัวอย่างเด็กเล็กที่ถูกผู้ใหญ่ห้ามไม่ให้ทำสิ่งต่าง ๆ เด็กก็ยิ่งอยากทำ แต่ถ้าใช้ให้เด็กทำเด็กจะไม่อยากทำ เข้าทำนองยิ่งห้ามก็ยิ่งยุ

4. ตาแจ่มแนะนำให้เขาลองใช้วิธีใช้ให้บ่าวเด็กของเขา โมยอุฐของเขาที่วางไว้ โดยรับรองว่าอุฐนั้นจะไม่หายไปเด็ดขาด

5. เขาลองใช้วิธีตามที่ตาแจ่มแนะนำ โดยวางธูปไว้หนึ่งเพื่อก แล้วบอกให้เจ๊กบ๋อย บ่าวเด็กของเขาไปเฝ้า ปรากฏว่าเจ๊กบ๋อยไม่ขโมยและเงินก็ยังอยู่ที่เดิม

6. ผ่านไป 7 วัน เขาจึงเดิมเงินเหรียญเพื่อกลงไปอีกหนึ่งเหรียญ ทั้งไว้ 3 วัน เงินก็ยัง อยู่ครบ

7. เขารู้สึกนับถือตาแจ่มมากที่เป็นคนทนายใจคนได้ถูก เขาจึงอยากลองต่อ โดย ใส่ธนบัตรราคา 20 บาทลงไปอีก แล้วบอกให้เจ๊กบ๋อยขโมยเช่นเดิมแล้วเขาก็ออกจากบ้านไปทำธุระ

8. เขากลับเข้าบ้านตอนเย็นปรากฏว่าเจ๊กบ๋อยได้หายไปพร้อมกับเงินที่กองวางไว้

9. เขาไม่ได้พบตัวเจ๊กบ๋อยอีกเลยจนทุกวันนี้ แต่ในเวลานี้เขาอยากพบตาแจ่ม มากที่สุด

การดำเนินเรื่อง ทำคุณบูชาโทษ มีดังนี้

1. ผู้เล่าเล่าว่า นายสวัสดีซึ่งเป็นเพื่อนของคนเล่าให้ฟังว่า เขาเคยลองเป็นทองอิน ครึ่งหนึ่งเมื่อครั้งงานวัดเบญจมบพิตรเมื่อปีกลาย

2. นายสวัสดีเดินไปที่ร้านขายเพชรพลอยร้านหนึ่งแล้วเห็นชายคนหนึ่งท่าทางเป็น ผู้ดี แต่งกายดีและน่าจะมีตำแหน่งเป็นคุณหลวง

3. คุณหลวงคนนั้นหยิบของบุหรืลงยารุสเซียแล้วคุยกับคนข้างหลังตนโดยเข้าใจ ว่าเป็นภรรยาของตน และมีการขอโทษที่เข้าใจผิด จากนั้นคุณหลวงก็หยิบของบุหรืลงยารุสเซียใส่ กระเป๋าแล้วเดินออกจากร้านไป

4. นายสวัสดีจึงได้ตรงเข้าไปจับแขนแล้วบอกว่าตนเองเห็นสิ่งที่คุณหลวงทำและ ให้คุณหลวงเอาไปคืนแก่เจ้าของร้าน ไมเช่นนั้นเขาจะแจ้งตำรวจและที่ไม่แจ้งทันทีเพราะเห็นแก่ ยศถาบรรดาศักดิ์ของคุณหลวง

5. คุณหลวงจึงเอาของบุหรืลงยารุสเซียไปคืนเจ้าของร้านโดยบอกว่าพลอดัวหยิบ คิดมือไป

6. หลังจากคืนเจ้าของร้านแล้ว นายสวัสดีจึงไปส่งคุณหลวงขึ้นรถจ้าง แต่ระหว่าง ที่จะขึ้นรถ คุณหลวงเกิดสะดุด แล้วโถมเข้าไปกอดนายสวัสดีไว้จึงไม่ล้ม จากนั้นก็ขึ้นรถไป

7. นายสวัสดีรู้สึกอึ้งอ้อมอ้อมใจที่ได้ทำอย่างนายทองอินได้สำเร็จ แต่ยังมี กะจิตตะขงใจที่ไม่ได้จับส่งตำรวจ แต่ก็คิดว่าเป็นช่วงเทศกาลเกี่ยวกับวัดจึงควรดไว้ด้วยความ เมตตา รวมถึงของกลางก็ได้คืนเจ้าของแล้ว

8. นายสวัสดีนึกพลางใช้มือคลำหาสาขานาฬิกาของตัวเอง ปรากฏว่านาฬิกาของตน ได้หายไป ซึ่งน่าจะหายไปตอนที่คุณหลวงโถมเข้ามากอดนายสวัสดีนั่นเอง

9. นายสวัสดีนึกเสียใจที่ไม่ได้จับคุณหลวงปลอมส่งตำรวจแต่แรก

การดำเนินเรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 6 เข็มร้อยดอกไม้ มีดังนี้

1. ผู้เล่าเล่าว่า เมื่อเดือนตุลาคม ร.ศ.121 เขาและนายทองอินได้รับการขอร้องจากเจ้ากรมกองตระเวนช่วยสืบคดีนายบุญคงที่เสียชีวิตอย่างน่าสงสัย
2. นายทองอินสืบรู้ว่านายบุญคงไม่ได้ตายเพราะพิษไข้เพราะในวันที่ 5 ไข้ลดลงแล้ว
3. นายทองอินไปช่วยตรวจศพนายบุญคงเห็นว่าไม่มีบาดแผลใดและไม่ได้ถูกวางยา สักครู่ นายทองอินจึงอยู่ที่อกซ้ายของนายบุญคง แล้วให้แวนขยายส่องแล้วเอามือลูบตรงที่ส่อง
4. นายทองอินเข้าไปตรวจที่ห้องนอนนายบุญคง โดยเอามือกวาดตามพรมที่ปูไว้บนพื้น สักครู่ก็ได้เข็มร้อยดอกไม้ที่ปลายเข็มมีก้อนครั้งติดอยู่
5. นายทองอินขอให้เจ้ากรมกองตระเวนจัดคนเฝ้าภรรยานายบุญคงไว้ตลอดเวลา หากภรรยานายบุญคงไปไหนให้คนสะกดรอยตามไป
6. นายทองอินเอาเข็มที่ได้ไปให้หมอมรณสุขาภิบาลตรวจ พบว่ามีเลือดคนติดอยู่ที่ปลายเข็ม
7. นายทองอินและผู้เล่าได้ไปเยี่ยมแม่เลียบบรรยานายบุญคงและได้สอบถามเรื่องการรักษานายบุญคงจนทราบว่าคนรักษาคือ นายศิริ ซึ่งเป็นน้องชายของแม่เลียบที่เพิ่งกลับมาจากเมืองนอก
8. นายสวัสดิ์กับผู้เล่าไปหานายศิริที่บ้าน เพื่อเล่าเรื่องที่นายทองอินพบเข็มร้อยดอกไม้ที่พบในห้องนายบุญคงและข้อสงสัยว่านายบุญคงตายเพราะถูกฆาตกรรมด้วยเข็มร้อยดอกไม้ตามอย่างหนังสือฝรั่งเรื่องผู้หญิงคนหนึ่งไปเดินรำแล้วหกล้ม จนเข็มกลัดดอกคำที่หน้าอกซ้ายทะลุเข้าไปถึงหัวใจ เลือดตกภายในจึงตาย
9. นายศิริยอมรับด้วยความกลัวว่าตนเองได้เล่าเรื่องการฆ่าคนด้วยเข็มให้แม่เลียบฟัง เพราะแม่เลียบได้รับความเดือดร้อนเพราะถูกนายบุญคงกดขี่ แต่ไม่นึกว่าแม่เลียบจะกล้าทำ และบอกว่าหากจะเอาโทษให้เอาโทษกับเขาอย่าเอาโทษกับแม่เลียบ
10. นายทองอินจึงให้ท่านปลัดกรมจับนายศิริซึ่งยอมแต่โดยดีและจะไปจับแม่เลียบต่อ
11. พอถึงบ้านนายบุญคง นายทองอินจะขึ้นไปจับแม่เลียบ ปรากฏว่าแม่เลียบใช้เข็มร้อยมาลัยแทงอกซ้ายทะลุหัวใจฆ่าตัวตายเพื่อหนีความผิดเสียแล้ว

2.3 การดำเนินเรื่องแบบอื่น นอกจากการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินและแบบย้อนกลับแล้วยังพบว่าพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการดำเนินเรื่องแบบเรียงลำดับเนื้อหาตามความสำคัญ ซึ่งเป็นการอธิบายความหมายโดยมีการยกตัวอย่างประกอบ ดังเช่น

การดำเนินเรื่อง โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 1 มีดังนี้

1. อธิบายความหมายของเบญจศีลก็คือศีลมีองค์ 5 เป็นศีลสำหรับฆราวาส
2. อธิบายความหมายของปาณาติบาต ซึ่งเป็นศีลองค์ที่ 1 ว่าเว้นจากการฆ่าสัตว์

ทั้งหลาย

3. ยกตัวอย่างการเว้นจากการฆ่าสัตว์ เช่น ให้เลิกกินเนื้อสัตว์ทั้งหมด แม้แต่น้ำปลา ก็กินไม่ได้เพราะมีเชื้อเคຍอยู่ ต้องกินผักอย่างเดียว เป็นต้น

4. เสนอทางเลี้ยวศีลข้อ 1 โดยแปลศีลปาณาติบาตว่า “ไม่ฆ่าสัตว์เว้นเสียแต่ในเวลาที่ยาเป็น” เช่น เมื่อเราอยากกินสัตว์อย่างใดก็ควรฆ่าสัตว์นั้นได้ หรือฆ่ามันเพื่อการกีฬาได้เพื่อไม่ให้ฝรั่งดูถูกว่าคนไทยไม่เป็นสปอตแมน เป็นต้น

การดำเนินเรื่อง โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 มีดังนี้

1. อธิบายความหมายของ อทินนาทาน ว่าแปลอย่างเก๋ว่า “เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขายังมิได้ยกให้”

2. ยกตัวอย่างการเว้นจากการเอาของผู้อื่นโดยที่เจ้าของไม่ได้ยกให้ เช่น สุนัขเห่าเรา เราจึงเก็บก้อนหินขึ้นมาเพื่อจะขว้างสุนัข แต่ยังไม่ได้ขว้างจึงถือก้อนหินติดมือไปก่อน การทำเช่นนี้ ก็ถือว่าผิดศีลข้อ 2 เป็นต้น

3. เสนอทางเลี้ยวศีลข้อ 2 โดยให้ถือแต่เพียงว่า “จะเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขายังมิได้ยกให้ เว้นเสียแต่มีเหตุจำเป็น” เช่น ของที่ไม่มีราคาแก่เจ้าของ เพราะเขามีมากแล้วหรือแม้จะมีไม่มากแต่มีเงินพอที่จะซื้อใหม่ได้ ดังนั้น คนที่ยังไม่มีของนั้นจะหยิบเอาไปก็ไม่ถือว่าผิด เป็นต้น

การดำเนินเรื่อง โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3 มีดังนี้

1. อธิบายความหมายของ กาเมสุมิจฉาจาร ว่ามีหลายความหมาย เช่น “เว้นจากการประพฤติดนินาการ” หรือ “เว้นจากการประพฤติล่วงประเวณี” หรือ “เว้นจากการทำชู้กับเมียผู้อื่น” เป็นต้น

2. ยกตัวอย่างการทำผิดศีลข้อกาเมสุมิจฉาจาร เช่น การแอบดูสมุดพกของคนอื่น ก็ถือว่าผิดศีลข้อนี้เพราะเป็นของส่วนตัว

3. เสนอข้ออนุโลมศีลข้อที่ 3 โดยการแปลความหมายให้เลือกใช้ตามสถานการณ์ได้ เช่น ควรเว้นจากการทำชู้กับภรรยาผู้อื่น แต่ไม่จำเป็นจะต้องขยายความออกไปถึงลูกสาวหลานสาว ชายควรจะมีเมียเพียงคนเดียว เพราะฉะนั้นเมียน้อยไม่ควรนับเป็นเมียและจะเกี่ยวข้องกับเมียน้อย ผู้ใดก็ได้ไม่ถือว่าผิด หรือถ้ารักกับลูกสาวผู้ใด แล้วได้ไปพูดขอร้องแล้วทางพ่อแม่ไม่ให้ นับว่าเป็น การหวงลูกสาวไม่เข้าเรื่อง ถือว่าพ่อแม่ไม่สนใจลูก การลักพาลูกสาวไปเสียไม่ถือว่าเป็นความผิด เป็นต้น

จากการศึกษาการดำเนินเรื่องในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการดำเนินเรื่อง 3 วิธี ได้แก่ การดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทรงใช้มากที่สุดเพราะเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้วให้ผู้อ่านฟัง รองลงมาคือวิธีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินและสุดท้ายคือการดำเนินเรื่องแบบเรียงลำดับเนื้อหาตามความสำคัญ ซึ่งวิธีการสุดท้ายนี้เป็นการอธิบายความมากกว่าเป็นการดำเนินเรื่องแบบนิทานหรือเรื่องเล่า

3. การวิเคราะห์การปิดเรื่อง

การปิดเรื่อง คือ การจบของเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึกลอยตามเมื่อเรื่องจบลง วิธีการปิดเรื่องมี 4 วิธี ได้แก่ การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งท้ายไว้ให้คิด เมื่อศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า มีวิธีการปิดเรื่องทั้ง 4 วิธี ดังนี้

3.1 การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย คือ การจบเรื่องโดยเหนือความคาดหมายของผู้อ่าน ทั้ง ๆ ที่เรื่องดำเนินไปในทางที่น่าจะเป็นแต่ก็ต้องจบแบบพลิกความคาดหมาย ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสนเท่ห์ได้มาก จากการวิเคราะห์พบการใช้การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย ดังตัวอย่างจากเรื่อง เหาะเหินเดินอากาศ ที่ผู้เล่าเข้าใจว่าตนเองสามารถเหาะได้ แต่สุดท้ายกลายเป็นฝันไป ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้าเห็นสนุกก็เลยแกล้งวนอยู่ตามเหล่านั่น ข้าพเจ้าอดหัวเราะไม่ได้ ใส่ก๊าก ๆ แล้วก็ตกลงมาดิ้งใหญ่ คราวนี้ระบมไปทั้งตัว ข้าพเจ้าขึ้นขึ้น ไปอีกก็ไม่ขึ้น เอ๊ะนี่ เป็นอะไร เหลียวไปเหลียวมา เจ็กหายไปในไหนกันหมดนี่ ตะกั่วจุดไฟกัน แดงนี้ยังงี้มีแต่แสงสว่างรัว ๆ ข้าพเจ้านั่งขึ้นมองพุทธโธ นั่งแปะอยู่หน้าเตียงเรานี้เองแหละ เห็นจะเสียทีเสียแล้ว อ้ายตลกตึกก็ตลกเดียงนั้นเอง นี่ก็ออกเสียใจแก่!

(เหาะเหินเดินอากาศ : 14)

อีกทั้งเรื่อง **เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่** ยังใช้การจบแบบหักมุม โดยผู้เล่าเข้าใจว่าตนเองจะได้รับประทานอาหารที่อร่อยจากการเลี้ยงดินเนอร์ แต่กลับกลายเป็นดินเนอร์ที่มีแต่การพูดคุยและเล่นดนตรีเท่านั้น ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้า – ฤกสะ ฉันไม่ควรจะถามขึ้นเลย นี่เมื่อไรจะเลี้ยงกันล่ะ

เจ้าของบ้าน – อ้าว นี่แกนะยังไม่ได้กินข้าวมาดอกฤฯ ดายจริง พวกที่มานี่เขาเข้าใจกันหมดแล้วว่า ต้องกินข้าวมาก่อนที่มานี่เพื่อมาสนทนากันเล่นบ้าง ฟังดนตรีบ้างเท่านั้น ประเดี๋ยวนายคงจะเป่าปี่ กระดี่ซะมดจะรำ ดาคดจะตีฉิ่ง อ้าวมีธุระฤฯ ถ้ายังงั้นจะกลับก็ตามใจซี

ข้าพเจ้ารีบลงจากเรือนนั้นกลับบ้านทันที ต่อมาอีกสองสามวันจึงได้ทราบข่าวว่า เพื่อนข้าพเจ้าคนนั้นเขาได้ย้ายไปอยู่ที่ไฮเต็ลคลองสานแล้ว

(เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ : 153)

ในขณะที่เรื่อง **ศิษย์มีครู** ก็ได้พลิกความคาดหมายของผู้อ่านในตอนปิดเรื่อง โดยทำให้ผู้อ่านทราบความจริงว่าฐานหลุมฝังศพของผู้วิเศษที่แท่นั้น คือ กระดูกของลาซึ่งเป็นแม่ของลาเฟือกที่ถูกศิษย์ใช้เป็นเครื่องมือทำมาหากินเช่นเดียวกัน ดังตอนที่ว่า

...อยู่มาได้หลายปี เฮียกงผู้นี้มีความระลึกถึงอาจารย์ของตนซึ่งอยู่ในเขตโพนาง จึงตกลงใจว่าจะไปเยี่ยม เมื่อพวกเขาเมืองทราบข่าวก็พากันสมัครตามไปด้วยเป็นอันมาก แลมีผู้สมัครออกค่าเดินทาง ค่าเสบียงให้พร้อมด้วย เมื่อไปถึงโพนางก็ตรงไปยังศาล เห็นเฮียกงแก่ผู้เป็นอาจารย์ก็เข้าไปกระทำความเคารพอย่างดี แลเอาของกำนัลที่เตรียมไปพร้อมแล้วนั้นให้แก่อาจารย์ ฝ่ายอาจารย์ได้ถามถึงประวัติการ ศิษย์ก็เล่าให้โดยพิสดารเต็มไปด้วยความตื่นตัว (เว้นแต่ไม่บอกได้ว่าความคิดมาจากอ้ายบ้ำ) อาจารย์ก็ชมเชยความสามารถฉลาดเฉลียวของศิษย์เป็นอันมาก แล้วชวนไปในกุฏิหลังศาลแลถามว่า

“ลูกรู้ไหม ว่าได้ก่องศิลานี้มีอะไร ? พ่อจะบอกให้ได้รู้านนี้ คือ กระดูกแม่ อ้ายลาเฟือกของเจ้า”

(ศิษย์มีครู : 184)

3.2 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรรม คือ การปิดเรื่องอย่างมีความสุข หลังจากต้องฟันฝ่าอุปสรรค ตัวละครได้รับความสำเร็จอย่างเต็มที่ ดังตัวอย่างเรื่อง **นิทานกระทุ้ง เรื่อง ตู๊กะตุ่น** ที่ตอนจบนายชะแล่มรู้สึกดีใจมากที่รู้ความจริงเรื่องตู๊กะตุ่น ดังตอนที่ว่า

...นายชะแล่มพูดเสียงเครือ ๆ ว่า “พุทโธ ทำไมจะไม่โง่! ก็อ้ายตู๊กะตุ่นนะ ใครเขารู้จักกันทั้งโลกพี่คนเดียวไม่รู้จัก” แม่เฉลาได้ฟังที่พูดดังนั้นก็หัวเราะแล้ว

พูดว่า “โธ่ คุณพี่พิลึกจริง ตู๊กะตุ่นนะเขาพูดกะตูกะต่ายังไงล่ะ” นายชะแล่มทะเล็ง ลูกขึ้นยืนแล้วถามว่า “จริงหรือตูกะตุ่นเฉย ๆ ไม่มีห rokok หรือ” แม่เจลา ก็ตอบว่า “เชื่อนั่นเถอะ ตูกะตุ่นกับตูกะต่ายะมันคู่กัน ตูกะตุ่นเฉย ๆ ไม่มีห rokok” นายชะแล่ม นั่งลงบนเตียงแล้วพูดว่า “พุทโธ่พุทถั่ง ไปเที่ยวหาเสียบอกแม่ ตามน้องเราเอง ก็จะได้ความ” แล้วก็กอดจูบแม่เจลาด้วยความยินดีเหลือที่จะพรรณนา

(นิทานกระทุ้ เรื่อง ตูกะตุ่น : 64)

ในขณะที่เรื่อง จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง ที่แจ่มสมหวังในความรักในตอนจบ ดังตอนที่แจ่มเขียนจดหมายฉบับสุดท้ายไปถึงน้องสาวว่า

...เดี๋ยวนี้แกได้มาสู่ขอแลกแต่งงานกับพี่แล้ว เดี่ยวนี้พี่ยังหนักใจอย่างหนึ่งที่ ดี ปัญหายังไม่ออกว่า เหตุไรจึงได้แต่งงานเป็นพ่อหมอบไปได้ พี่ได้เพียรถามอยู่นัก ก็ไม่ได้ความว่าอะไร วันใดถ้าพี่ซัดไปเกี่ยวกับแก เป็นต้องมีคนชม ชมด้วย นัยน์ตาจนเหลียวหลังทุกคน แถบที่ชมด้วยปากจนหัวเราะ ซึ่งทำให้พี่ปลื้มว่าพี่ เป็นคนทั้งพวงมาลัยไม่เลว

(จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง : 159)

อีกทั้งเรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 2 นายสุวรรณฤกษ์โมย ที่ในตอนจบนายทองอิน สามารถสืบเรื่องเครื่องเพชรจนสามารถจับคนคิดตัวจริงได้ ส่วนนายกรที่เป็นผู้ต้องสงสัยว่าขโมย เครื่องเพชรก็พ้นข้อกล่าวหา ดังตอนที่ว่า

...เมื่อความเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ากรมกองตระเวนได้ ปลอ่ย ตัวนายกรทันที ส่วนเงินหยงนั้นก็ส่งตัวขึ้นศาลชำระรับพระราชอาญา ตามโทษานุโทษ แลมองอ่องกับมองหล่า กรมกองตระเวนก็ได้ฟ้องในศาลกงสุล อังกฤษ ปรับโทษตามสมควรเหมือนกัน ส่วนผู้ที่ได้ฝากเครื่องเพชรให้นายสุวรรณ ช่อมแซมก็ได้ของ ๆ ตนกลับคืนไปแทบทุกคน เรื่องขโมยเครื่องเพชรนี้ก็เป็นอัน ยุติกันเพียงเท่านี้

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 2 นายสุวรรณฤกษ์โมย : 272)

3.3 การปิดเรื่องแบบโสภนาฏกรรม คือ การปิดเรื่องด้วยความโศกเศร้า เสียใจ เนื่องจากตัวละครต้องประสบกับความผิดหวัง ความสูญเสีย ความล้มเหลวในชีวิต การปิดเรื่อง ลักษณะนี้สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจชะตากรรมของตัวละครและอาจสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างเรื่อง จดหมายจากยุโรป ที่ผู้เล่ารู้สึกหมดอาลัยตายอยาก และไม่มีใครเป็นที่พึ่ง ดังตอนที่ว่า

...เวลานี้ผมไม่เห็นหน้าใครแล้ว อยู่ห่างจากพวกจากห้อง ถ้าอยู่ใกล้ๆ หอค่อยยังชั่ว เลือกของกินตามชอบใจ น้ำกลั่นใส่น้ำแข็ง แกงเผ็ดใส่น้ำปลาเต็ม ๆ น่าน้อยใจนัก โสๆๆ อย่างไรสั่งให้เตรียมร้องไห้ไว้แต่แรก น้ำตาออกฤยัง ลาที่เขียนต่อไปอีกเห็นจะไม่ไหวแล้วคูอะโรมาติดอยู่ที่คันคอ

(จดหมายจากยุโรป : 127)

อีกเรื่องหนึ่งที่ปิดเรื่องแบบโสกนาฏกรรม ได้แก่ เรื่อง **ทำคุณบูชาโทษ** ที่นายสวัสดิ์จับคนร้ายขโมยของได้และบังคับให้นำไปคืน แต่สุดท้ายตัวเองกับถูกขโมยนาฬิกาไปเสียเอง ดังความตอนจบว่า

...นายสวัสดิ์ขึ้นดูจนคุณหลวงขึ้นรถขับไปพ้นแล้ว จึงกลับเข้าไปในกำแพงวัด นึกอึดอัดใจว่าได้เป็นทองอินสมประสงค์กับเขาราวหนึ่ง ยังนึกตะจิตตะขงอยู่ นึกเดียวที่ตรงการที่จับขโมยได้แล้วปล่อยไปเสียเช่นนั้น จะเป็นการสมใจฤไม่ แต่นึกไปอีกทีหนึ่งก็เห็นว่าเป็นเทศกาลเกี่ยวข้องกับวัดวา จะไปทำให้เพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบากก็ดูปราศจากใจเมตตาไป แลอีกประการหนึ่งของกลางฤก็ได้ บังคับให้คืนเจ้าของแล้ว นึกพลางมือก็คลำหาสายนาฬิกาพลางเอ๊ะ มองลงมาดู เห็นเหลือตุกติดอยู่ นึกเดียวที่รำคาน ทั้งนาฬิกาทั้งสายสูญ คงไปเสียเมื่อตาคุณหลวงเขาเข้าไปกอดนั่นเอง นึกออกเสียคายเหลือเกินที่ไม่ได้ส่งตัวอำพลวงเกื้อให้ตำรวจเสียแต่แรก.

(ทำคุณบูชาโทษ : 139)

นอกจากนี้เรื่อง **นิทานทองอิน เรื่องที่ 11 สร้อยคอร้อยขั้ว** ก็ได้ปิดเรื่องแบบโสกนาฏกรรม โดยสุดท้ายนายเทศเป็นบ้าและตายจากไปในเวลาไม่ถึงปีซึ่งอาจจะเป็นเพราะการตรอมใจเรื่องภรรยาของตน ดังความตอนหนึ่งว่า

...ต่อไปนี่ก็ไม่มีอะไรจะเล่าอีกมากนัก นายเทศก็เลยเสียชีวิตไปจริงตามกำหนดว่า แต่ก็ไม่มีใครทำอะไร เพราะฉะนั้น นายทองอินกับข้าพเจ้าจึงจัดหาผู้พยาบาลมาอยู่ด้วยในบ้านนั้น ส่วนทรัพย์สินของนายเทศนั้น โดยเหตุที่นายเทศไม่มีญาติสนิทจะช่วยดูแล จึงตกลงกันว่าให้ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดการปกครองในนามของนายเทศต่อไป เพราะข้าพเจ้าเป็นหมอกฎหมายส่วนตัวนายเทศมาตั้งแต่แรก สึกจากพระแล้ว เมื่อข้าพเจ้าตรวจดูตามบัญชีก็มีความว่ามีเหลือน้อยเต็มที เพราะภรรยานายเทศได้ล้างผลาญเสียมาก ข้าพเจ้าปรึกษากับนายทองอิน ตกลงนำสร้อยคอไปขายเอาเงินที่ได้มานั้นไปฝากแบงก์ สำหรับใช้จ่ายในการส่วนตัวนายเทศต่อไป

นายเทศอยู่ต่อมาอีกไม่ถึงปีก็ถึงแก่กรรม นี่แหละเป็นเรื่องน่าสงสารแท้ ๆ ส่วนสร้อยคอเพชรเก็นั้น นายทองอินนำไปให้นายสุวรรณตัดเป็น 2 ท่อน แล้วนายทองอินกับข้าพเจ้าก็เก็บไว้คนละท่อน เพื่อเป็นที่ระลึกถึงนายเทศหายของข้าพเจ้าทั้ง 2 ซึ่งเป็นคนเคราะห์ร้าย แลได้ความทุกข์โศกเพราะความดีแลความเชื่อถือในความดีของมนุษย์ซึ่งแก่ได้มีอยู่มากเกินประมาณ

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 11 สร้อยคอร้อยชั่ง : 423)

3.4 การปิดเรื่องแบบทิ้งท้ายไว้ให้คิด คือ การจบเรื่องในลักษณะที่ไม่ปิดเรื่องโดยสมบูรณ์ แต่จะให้ผู้อ่านใช้จินตนาการคิดต่อไปว่าเรื่องจะจบอย่างไร จากการวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่ามีการปิดเรื่องแบบทิ้งท้ายไว้ให้คิด ดังตัวอย่างจากเรื่อง ยาดัวเบา ที่ตอนจบผู้อ่านไม่ทราบว่ายาดัวที่ลอยสูงขึ้นไปในนั้นจะเป็นอย่างไรต่อไปแต่ทิ้งท้ายให้ผู้อ่านคาดเดาเอาเอง ดังเนื้อหาตอนท้ายว่า

...พอพูดขาดคำลง นายพรกระโดดเหยงอย่างไรไม่ทราบ เสียงแควกตะกั่วตกจากกระเป๋ากราว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ากระเป๋ขาด ข้าพเจ้าจึงวิ่งเข้าไปจะจับตัวที่ไหนเล่า นายพรลอยพันศิริระข้าพเจ้าไปแล้ว ข้าพเจ้าตกตะลึง นายพรก็ลอยสูงขึ้นไป ๆ จนแลเห็นตัวเล็กนิดเดียว แล้วที่จะถูกลมจึงลอยเลื่อนไปทางทิศเหนือต่อเห็นดังนั้นแล้วข้าพเจ้าจึงหายตะลึงเสียงจึงออก ร้องตะโกนสุดเสียง

“พ่อพร” “พ่อพร”

ข้าพเจ้ากระโดดข้ามรั้วสวนวิ่งตามไป...

(ยาดัวเบา : 49)

ในขณะที่เรื่อง นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 3 ปิกนิก ณ เมโสโปเตเมีย จบเรื่องด้วยการทิ้งคำพูดของนายทหารครูที่กล่าวคำนิทานอังกฤษที่โกหกว่าสามารถตีป้อมและจับทหารครูก็ได้และบอกว่าไม่มีใครโกหกทำอังกฤษ ซึ่งการจบเรื่องเพียงเท่านั้นทำให้ผู้อ่านติดตามต่อว่าฝ่ายทหารอังกฤษจะตอบโต้อย่างไรต่อไปเมื่อได้ฟังคำคำนิเช่นนี้ ดังตอนที่ว่า

...ต่อมาอีกสองวัน ได้มีข่าวโทรเลขรอยเตอร์ ว่าพวกเราได้เข้าปล้นแลติได้ ป้อม แบลลีโซ, จับได้นายทหาร 1 พลทหาร 32 คาเตอร์ก็เกลอเราได้เห็นข่าวนี้เมื่อก่อนที่เขาถูกส่งล่องลงไป ฉันได้ไปส่งเขา (เพราะเขาเป็นคนคืออยู่), แลเห็นเขาโกรธพิลึก เขาร้องว่า “คูสิเฮ้า ปล้นแลติได้ป้อมแบลลีโซ นั่นหรือเรียกว่าปล้นตีป้อม? นายไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีป้อมอยู่ที่นั่นจนผมบอกให้นายว่าข่าวสงครามเยอรมันโกหก, แต่คงไม่หาญโกหกทำอังกฤษเป็นแน่ละ”

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 3 ปิกนิก ณ เมโสโปเตเมีย : 217)

จากการศึกษาวิธีการปิดเรื่อง พบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมมากที่สุด รองลงมาคือวิธีปิดเรื่องโดยทิ้งท้ายไว้ให้คิด การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย และการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม ตามลำดับ ซึ่งการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้วิธีการปิดเรื่องที่หลากหลายเช่นนี้ ทำให้พระราชนิพนธ์ในพระองค์มีความน่าสนใจและทำให้ผู้อ่านคาดเดาและชวนติดตามอยู่ตลอดเวลาที่อ่านว่าเรื่องนั้นจะจบลงเช่นไร

4. การวิเคราะห์การนำเสนอแก่นเรื่อง

การนำเสนอแก่นเรื่อง คือ วิธีการแสดงแนวคิดซึ่งเป็นจุดสำคัญของเรื่อง เป็นความคิดอันเป็นศูนย์กลางของเรื่อง ซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อสารกับผู้อ่าน แก่นของเรื่องจะต้องเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ซึ่งจะปรากฏตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง จากการศึกษาค้นคว้า

4.1 การนำเสนอแก่นเรื่องด้วยการบอกเล่าโดยตรงผ่านผู้เล่า ดังตัวอย่าง การนำเสนอแก่นเรื่องของเรื่อง เพาะเหินเดินอากาศ ที่ผู้เล่าบอกโดยตรงตั้งแต่ตอนเปิดเรื่องว่ามนุษย์สามารถทำทุกอย่างให้สำเร็จได้ แต่บางครั้งความสามารถของมนุษย์ก็มีขีดจำกัด เช่น มนุษย์ไม่สามารถบินเหมือนนกได้ เป็นต้น ดังข้อความที่ว่า

คนเราตั้งแต่โบราณมาจนบัดนี้ก็ทำอะไร ๆ สำเร็จสมประสงค์ไปได้หลายอย่างแล้ว ยังแต่ใช้ลักษณะไปมาอย่างนกไม่ได้เท่านั้น มิใช่ว่าไม่มีคนได้ตั้งใจได้เคยออกความคิดเพื่อจะเอาอย่างนกนี้หลายครั้งหลายหนแล้ว ท่านพวกต้องการสำเร็จปรารถนา สำเร็จลงมาทางหน้าต่างขาหักแขนหักเสียแล้วก็คนนับไม่ถ้วน พวกฝรั่งที่อยากบินก็มีหลายคน ผู้อุตสาหะทำปีกทางติดตัวหรือทำแมชชีนให้ลอยขึ้นไปในอากาศ แต่ก็ยังไม่ปรากฏเลยว่าได้บินไปได้ไกลเพียงใด มีปรากฏแต่ว่าเป็นอันตรายแก่ร่างกายบ้าง อันตรายแก่ชีวิตบ้าง ความประสงค์ก็ยังไม่สำเร็จได้...

(เพาะเหินเดินอากาศ : 11)

อีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง แฟชั่น ซึ่งผู้เล่าเป็นผู้บอกเล่าแก่นเรื่องโดยตรง โดยเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแทรกแก่นเรื่องไว้ในส่วนของเนื้อหา ระหว่างการดำเนินเรื่องว่า ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจึงไม่ควรไปยึดติดกับสิ่งใดให้มากเพราะอาจสร้างความเดือดร้อนหรือลำบากให้แก่ตนเองได้ ดังข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

...สรรพสิ่งในโลกเป็นธรรมดาที่ต้องเปลี่ยนไป ดูเช่นสังขารของเราเป็นต้น เมื่อถึงฤกษ์ก็เปลี่ยนเป็นอื่น ผมหดำ ๆ ก็เปลี่ยนเป็นหงอก ฟันเต็ม ๆ ก็เปลี่ยนโหลไป ฉะนั้นเป็นต้น แฟชั่นเดินเขยเปลี่ยนเป็นเดินปกติตามเดิม แต่ท่านสหายของเราหัดเสียจนเคยเข้ากระดูกดำ ฟันกลับอย่างคนอื่นเขาไม่ได้

เสมอกับท่านพวกบวชนานหลายสิบพรรษา เมื่อสึกออกมาแล้วห้ามไม่ให้คนอื่น
ไม่ได้ฉันใด ก็เหมือนกับห้ามไม่ให้เพื่อนเรานั้นเลิกเดินแพล็ก ๆ ฉันนั้น ...

(แฟแซน : 131)

4.2 การนำเสนอแก่นเรื่องผ่านการกระทำของตัวละคร ดังตัวอย่างเช่น การนำเสนอ
แก่นเรื่องที่ปรากฏในเรื่อง **ทดลองความไหวพริบ** เป็นการนำเสนอแก่นเรื่องผ่านการกระทำของ
ตัวละคร โดยให้ผู้เล่า (ข้าพเจ้า) กับแม่ศรีซึ่งเป็นภรรยาของผู้เล่าแสดงบทบาทให้เห็นถึงแก่นเรื่อง
ซึ่งแก่นเรื่องที่เสนอออกมานั้นเป็นแง่คิดเกี่ยวกับการปกปิดความผิดของคนเราว่า หากทำผิดในที่ลับ
ตาย่อมเป็นที่สงสัยแก่คนทั่วไป แต่หากทำผิดในที่แจ้งคนอื่นจะไม่สงสัยเพราะไม่ใช่ที่ที่ควรจะทำ
ผิดเพราะคนอื่นสามารถเห็นได้ชัดเจน จึงเป็นการสะดวกที่จะทำผิดได้ง่ายโดยที่คนอื่นไม่สามารถ
จับได้ ดังการแสดงบทบาทของตัวละครในเรื่องทดลองความไหวพริบ ได้แก่ ผู้เล่า (ข้าพเจ้า) กับ
แม่ศรีซึ่งเป็นภรรยาของผู้เล่า ดังนี้

“คุณไม่เคยได้ยินข่าวว่ากันมั่งหรือ ว่าของอะไร ๆ ถ้าจะซ่อนให้หายาก
ที่สุดให้ ซ่อนที่แจ้ง ๆ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ฉันก็เคยได้ยินเขาพูดกันอยู่”
แม่ศรีพูดว่า “ก็นั่นนะซี การที่ให้ซ่อนที่แจ้งนะ ก็คือมันไม่เป็นที่ ๆ ควรจะซ่อน
ของ เพราะยังงั้นผู้ที่มีหน้าที่จะค้นคงไม่ค้นที่นั่น ถูกไหมล่ะ”

ข้าพเจ้ารับว่า “ถูกแล้ว แต่จะเอาเป็นการแหม่เสมอเห็นจะไม่ได้ ถ้าทำยังงั้น
กับเจ้าพนักงานกองสอดแนมกรมกองตระเวน บางทีก็จะสำเร็จได้”

แม่ศรียิ้มแล้วตอบว่า “ไม่ต้องใคร่ละคุณเองแหละ ฉันจะรับซ่อนของในที่
แจ้ง ๆ แล้วไม่ให้คุณหาพบได้ทีเดียว”

ข้าพเจ้าหัวเราะ (เพราะเชื่อตัว) แล้วพูดว่า “เอาก็ดีลองฝีมือฉันดูสักทีก็
จะได้รู้ไว้ว่าถ้าจะเข้าไปรับราชการจะเป็นประโยชน์หรือไม่ก็หล่อนจะคิดทำ
อย่างไรล่ะ”

(ทดลองความไหวพริบ : 35 – 36)

จากนั้นแม่ศรีก็เอาโบว์ไปซ่อนไว้ในห้องที่กำลังคุยกันอยู่ โดยให้ผู้เล่าออกไปจาก
ห้องก่อน หลังจากนั้นให้ผู้เล่าใช้เวลาในการหาโบว์ 15 นาที ถ้าหากหาไม่ได้ตามเวลาที่กำหนดผู้เล่า
จะต้องซื้อทับทิมเพชรมาให้กับแม่ศรี พอได้เวลาผู้เล่าก็เข้ามาหาโบว์ในห้อง แต่หาอย่างไรก็หา
ไม่พบจนกระทั่งหมดเวลา แม่ศรีจึงเฉลยว่า โบว์ที่แม่ศรีเอาซ่อนนั้น แม่ศรีได้เอาติดอยู่หลังเสื้อที่
ผู้เล่าใส่นั้นเอง ซึ่งผู้เล่าก็ยอมจำนนต่อความสามารถของแม่ศรีในที่สุด

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งจากเรื่อง จดหมายนายสุต ซึ่งนายสุตได้เขียนจดหมายถึง นายเป้าซึ่งเป็นเพื่อนกันมานาน โดยเนื้อความในจดหมายนั้น นายสุตได้เล่าถึงลูกชายของแกซึ่งเป็น เด็กรุ่นใหม่ ดังนี้ จดหมายฉบับที่ 1 นายสุตเล่าว่าเขาคิดผิดที่ให้ลูกชายไปเรียนโรงเรียนฝรั่งเพราะ ลูกชายติดการใช้ชีวิตแบบฝรั่ง เช่น เมื่อกลับบ้านจะต้องนั่งเก้าอี้ จะกินโซดากับน้ำแข็ง เวลาเล่น กีฬาก็ต้องเล่นฟุตบอลหรือไม้กอล์ฟเทนนิส ซึ่งเป็นการขัดใจนายสุตเป็นอย่างยิ่ง จดหมายฉบับที่ 2 นายสุตเล่าให้นายเป้าฟังว่า ลูกชายของเขา กินของอย่างฝรั่ง ได้แก่ มัสตาดกับซัดนี นายสุตชอบซัดนี แต่ไม่ชอบมัสตาดและไม่คิดจะลองกินอีกเพราะไม่อร่อยอย่างที่คิด จากนั้นก็เล่าว่าตอนนี้ลูกชายเขา อายุได้ 18 ปี เริ่มจะรักผู้หญิง โดยได้เขียนจดหมายไปถึงผู้หญิงว่า ลูกชายนายสุตรักผู้หญิงคนนั้นมาก แต่หากผู้หญิงก็รักเขาและตั้งใจไว้ผมยาวและใส่กระโปรง เขาจะยิ่งรักผู้หญิงคนนั้นมากขึ้น ซึ่งข้อความนี้ทำให้นายสุตขันเป็นที่สุดเพราะนึกไม่ออกว่าผู้หญิงไทยถ้าใส่กระโปรงแล้วจะเป็น อย่างไรและรู้สึกขัดใจต่อการกระทำของลูกชาย ต่อมาอีกประมาณ 6 ปี นายสุตได้เขียนจดหมาย ฉบับที่ 3 ถึงนายเป้าอีกครั้งด้วยน้ำเสียงชื่นชมลูกชายของตนว่า ตอนนี้ลูกชายของเขาเรียนจบได้ ทำงานตำแหน่งใหญ่โตในกระทรวงและได้แต่งงานกับผู้หญิงคนหนึ่งเป็นลูกผู้ดี และลูกชายเขาซื้อ รถหนึ่งคันด้วยเงินของลูกชายเอง เขาได้ลองนั่งรถของลูกชายครั้งหนึ่งแล้วคิดใจจนอยากมีสักคัน

จากการกระทำของนายสุตในเรื่อง จดหมายนายสุต จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอแก่นเรื่องผ่านการกระทำของนายสุตว่า คนหัวเก่าที่ยึดติด วัฒนธรรมหรือของเดิมย่อมเห็นว่าสิ่งที่มีอยู่เดิมนั้นดีที่สุดในเมื่อได้เห็นว่ามีของใหม่หรือวัฒนธรรม ใหม่ทำให้ชีวิตตนสะดวกสบายขึ้นก็เห็นว่าสิ่งนั้นดีงามกว่าสิ่งที่มีอยู่เดิม จนสุดท้ายหลงลืมสิ่งดีงาม แบบเดิมไปในที่สุด ดังที่นายสุตเห็นความสำเร็จของลูกชายจนหลงลืมความไม่พอใจที่ลูกชายใช้ ชีวิตเหมือนฝรั่งเมื่อครั้งแรก เป็นต้น

4.3 การนำเสนอแก่นเรื่องผ่านทัศนะของผู้เล่า เช่น การนำเสนอแก่นเรื่องของ เรื่อง โศกธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 1 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของปาณาติบาต ว่าหมายถึง การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งในเนื้อหาได้กล่าวถึงข้อเลียงศีลข้อ 1 ตามความจำเป็น เช่น หากอยากกินสัตว์อะไรก็ให้ฆ่าสัตว์นั้นได้ หรือเมื่อต้องการความเพลิดเพลินจากการกีฬาฆ่าสัตว์ ก็สามารถฆ่านกบางชนิดเพื่อการกีฬาได้ เป็นต้น

อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง โศกธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 ที่อธิบายความหมาย ของอทินนาทานว่า เว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ยกให้มาเป็นของตน และได้อธิบายถึงข้อ เลียงศีลข้อ 2 ตามความจำเป็น เช่น ถ้าของนั้นไม่มีความจำเป็นกับเจ้าของหรือว่าเจ้าของมิของนั้น จำนวนมากแล้วหรือมีเงินพอที่จะซื้อใหม่ได้ หากคนใดที่ยังไม่มีก็สามารถเอาของนั้นมาเป็นของ ตนได้

นอกจากนี้เรื่อง **โศกธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3** ที่อธิบายความหมายของ กามสมุิจฉาจารย์ว่า เว้นจากการประพฤติดิโนกาม โดยได้อธิบายถึงข้อเลียงไว้ เช่น ควรเว้นจากการเป็นชู้กับภรรยาคนอื่นแต่ไม่ได้หมายรวมถึงลูกสาวหรือหลานสาว หากรักกับผู้หญิงใดแล้วพ่อแม่ไม่ยกให้ถือว่าพ่อแม่ใจดำ ชายนั้นสามารถลักพาหญิงนั้นไปได้ไม่ว่าผิดศีล เป็นต้น

จากตัวอย่างเรื่องที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงแก่นเรื่องผ่านทศนะของพระองค์ซึ่งเป็นผู้เล่าว่า คนเราต่างอ้างว่าตนยึดถือตามกฎระเบียบศีลธรรมจรรยา แต่เมื่อตนเองต้องการสิ่งใดหรือทำผิดสิ่งใดมักจะหาข้ออ้างเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากความผิดนั้น เป็นต้น

4.4 การนำเสนอแก่นเรื่องผ่านตัวเรื่องทั้งหมด ซึ่งผู้อ่านจะต้องอ่านให้จบทั้งเรื่องก่อนจึงจะทราบว่าเรื่องที่อ่านนั้นมีแก่นเรื่องหรือแนวคิดอย่างไร ดังตัวอย่างจากเรื่อง **นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 1 การรักษาทางไมตรี** ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเจรจาระหว่างผู้บังคับการเรืออังกฤษและผู้บังคับการเรือตุรกี ที่ทางฝ่ายตุรกีได้รับคำสั่งมาจากคอนสตันติโนโปลว่า ให้มาเจรจขอให้ทางอังกฤษนำเรือทอราออกไปจากมุฮัมเมราห์ ซึ่งระหว่างการสนทนานั้นค่อนข้างจะตึงเครียดทางผู้บังคับการเรืออังกฤษจึงเชิญผู้บังคับการเรือตุรกีดื่มเครื่องดื่ม โดยผู้บังคับการเรือตุรกีต้องการดื่มน้ำชาละบัด ซึ่งไม่มีในเรือของอังกฤษ ผู้บังคับการเรืออังกฤษจึงเรียกให้น้อยของตนไปเตรียมน้ำชาละบัดมาด้วยคาดหมายว่าน้อยจะแก้ไขสถานการณ์ได้ สักครูน้อยก็ยกเครื่องดื่มมาบริการหลังจากที่ผู้บังคับการเรือตุรกียกน้ำชาละบัดขึ้นดื่มเขาก็รีบลุกเดินไปลงเรือของเราโดยไม่บอกลา ผู้บังคับการเรืออังกฤษแม้แต่คำเดียว ผู้บังคับการเรืออังกฤษสงสัยจึงเรียกน้อยมาสอบถามจนได้ความจริงว่า ที่เรือไม่มีน้ำชาละบัด น้อยจึงนำผงอีโนมาผสมเพื่อทำน้ำชาละบัดให้ผู้บังคับการเรือตุรกีดื่ม และหลังจากเหตุการณ์นี้ตุรกีก็ประกาศสงครามกับอังกฤษภายใน 48 ชั่วโมง

จากตัวอย่างเนื้อเรื่องข้างต้น สะท้อนให้เห็นแก่นเรื่องว่า เรื่องเล็กน้อยที่คนอาจมองข้ามหรือไม่คิดว่าเป็นเรื่องร้ายแรงอาจสร้างปัญหารุนแรงจนเกิดก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงได้ ดังเช่น ตุรกีประกาศสงครามกับอังกฤษเพียงเพราะน้ำชาละบัดที่ทำจากผงอีโนเพียงแก้วเดียว

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เรื่อง **นิทานทองอิน เรื่องที่ 7 กำนันคงบ้านโยคี** ซึ่งเป็นเรื่องราวของนายทองอินที่ไปตามสืบเรื่องยายมันมือเหล็กซึ่งเป็นโจรมีวิชาอาคมที่จังหวัดสระบุรี ซึ่งทางการจับตัวไม่ได้ นายทองอินจึงไปกับนายวัดแล้วไปขอพักอยู่ที่บ้านกำนันคงบ้านโยคีเพื่อวางแผนล่อยายมันออกมา สุดท้ายทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่นายทองอินตั้งไว้ คือยายมันออกมาปล้นบ้านกำนันเพื่อจะเอาเงินของนายทองอิน แต่นายทองอินไม่ยอมให้กลับสู่ขั้ดขึ้นจนยายมันหนีไปได้และที่สำคัญคือได้รู้ความจริงว่ากำนันคงเป็นพวกของยายมัน จึงทำให้ทางการจับตัวยายมัน

ไม่ได้สักครั้ง ในที่สุดแม้ว่าจะจับตัวยายมันไม่ได้ แต่ก็สามารถจับกำนันคงได้ ซึ่งก็ถือเป็นการตัดทางทำมาหากินของยายมันได้ทางหนึ่ง

จากตัวอย่างเรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 7 กำนันคงบ้านโยคี ที่ยกมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นแก่นเรื่องว่า ผู้มีอำนาจให้ความช่วยเหลือแก่โจรเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน ถือเป็นการใช้อำนาจที่ตนมีในทางที่ผิด ดังเช่นที่กำนันคงเข้าพวกกับโจรยายมันแทนที่จะช่วยทางการจับแต่กลับให้ความช่วยเหลือจนรอดจากการจับกุมหลายครั้ง

ส่วนเรื่อง เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับชายคนหนึ่งชอบการถูกเชิญไปงานเลี้ยงดินเนอร์เพราะเขามักจะได้รับประทานอาหารที่อร่อย ซึ่งเขาไม่เคยปฏิเสธคนเชิญแม้แต่ครั้งเดียว เขาไม่สนใจว่าใครจะว่าให้เขาว่าเป็นคนเห็นแก่กิน หากใครที่ว่าเขาเช่นนั้นเขาถือว่าคนนั้นกำลังอิจฉาเขาอยู่ วันหนึ่งเขาได้รับเชิญไปดินเนอร์ แต่ปรากฏว่าดินเนอร์ในครั้งนี้เป็นดินเนอร์ที่ไม่มีการเลี้ยงอาหาร มีแต่การสนทนา การร้องเพลง การเล่นเกมและเต้นรำ เขาไม่ทราบเรื่องนี้มาก่อนที่จะมาร่วมดินเนอร์ ดังนั้นเขาจึงกลับบ้านทันทีด้วยความผิดหวังและคิดว่าเจ้าของบ้านเป็นคนแปลกที่เลี้ยงดินเนอร์เช่นนั้น

ตัวอย่างเรื่อง เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ ข้างต้นสะท้อนให้เห็นแก่นเรื่องที่ว่า สังคมมักจะมองคนที่ทำอะไรนอกเหนือจากที่คนอื่นทำ เป็นคนแปลกหรือคนนอก แม้ว่าจะเป็นการสร้างสรรค์แนวความคิดใหม่ก็ตาม โดยคนที่ไปตัดสินคนเหล่านั้นมักคิดว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความคิดที่ดีและถูกอยู่เสมอ เช่นที่ชายในเรื่องได้รับเชิญไปงานเลี้ยงดินเนอร์แต่เป็นดินเนอร์ที่ไม่มีการเลี้ยงอาหาร เขากลับผิดหวังและกล่าวโทษว่าเจ้าของบ้านเป็นคนแปลกทั้งที่ตนเองไม่ได้ศึกษามาให้ดีกว่ามางานเลี้ยงดินเนอร์ในครั้งนี้มีรูปแบบเช่นใด เป็นต้น

จากการศึกษาเรื่องการนำเสนอแก่นเรื่องที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการนำเสนอแก่นเรื่องผ่านตัวเรื่องทั้งหมดมากที่สุด รองลงมาคือ การนำเสนอผ่านการกระทำของตัวละคร การนำเสนอทัศนคติของผู้เล่าและการนำเสนอโดยการบอกเล่าโดยตรงผ่านผู้เล่าตามลำดับ ซึ่งไม่ว่าพระองค์จะทรงใช้วิธีการใดในการนำเสนอแก่นเรื่องก็ตาม พระราชนิพนธ์ทุกเรื่องต่างก็ให้แก่นเรื่องหรือแนวคิดที่ดีและมีคุณค่าต่อผู้อ่านอย่างยิ่ง

5. การวิเคราะห์การสร้างฉาก

การสร้างฉาก คือ การสร้างสถานที่ เวลา บรรยากาศ ขึ้นมาในเรื่องเพื่อให้ตัวละครดำเนินเรื่องราวตามแต่ละฉาก ซึ่งจากการศึกษาการสร้างฉากของพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่ามีการสร้างฉากอยู่ 3 แบบ ดังนี้

5.1 ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ คือ ฉากที่เป็นสถานที่ที่มีการสร้างขึ้น โดยมนุษย์ เช่น ฉากโรงพยาบาลที่ปรากฏในเรื่อง เทียวเมืองนรก ดังตอนที่ว่า

...เอ๊ะประหลาดจริงไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน ตัวข้าพเจ้านอนอยู่บนเตียง แต่ไม่ใช่ที่บ้านข้าพเจ้าเอง เหลียวไปแลมาพบหน้าท่านหมอฝรั่งผู้หนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้า จำได้คือว่า นายแพทย์ประจำ โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ออกจะประหลาดใจมาก ท่านพอแลเจอตาข้าพเจ้าก็ยิ้มแล้วพักหน้ากับคนพยาบาล เจ้าคนนั้นก็ถือถ้วยตรงเข้ามาจะเอาน้ำอะไรในถ้วยกรอกในปากข้าพเจ้า

(เทียวเมืองนรก : 86-87)

อีกทั้ง ยังมีการกล่าวถึงฉากต่างประเทศในเรื่อง โศคธรรมจริยา ว่าด้วยลำดับชั้นกรรม ดังนี้

...ชั้น 3 มาบุคคลที่เป็นคนในบังคับเมืองใดเหมือนหนึ่งในประเทศยุโรป เพราะ เขาเป็นผู้ที่มีความคิดถูกต้องแล้ว เขาจึงไปอยู่ในบังคับชาวยุโรป แลต้องนับว่าเขาขอมจะให้ผลแห่งความเจริญแห่งชาวยุโรปบ้าง...

(โศคธรรมจริยา ว่าด้วยลำดับชั้นกรรม : 106)

นอกจากนี้เรื่อง วิชาของหมอคำ ได้กล่าวถึงฉากบ้านของหมอคำ ดังนี้
... คือใครเดินผ่านบ้านหมอคำไปเมื่อใด คงจะได้เห็นหมอคำอ่านหนังสืออยู่ เป็นพื้น ถ้าใครถามหมอคำว่าทำไมจึงอ่านหนังสืออยู่เสมอ หมอคำก็มักตอบว่า เพราะมีความประสงค์จะได้วิชา...

(วิชาของหมอคำ : 113)

ส่วนเรื่อง จดหมายนายสุต ก็ใช้ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์เช่นกัน โดยกล่าวถึงโรงเรียนฝรั่ง ดังตอนที่ว่า

...พ่อเป้ามีลูกหลานต่อไปขออย่าให้ได้เข้าไปเรียน โรงเรียนฝรั่งเลย ไม่ใช่อื่นไกล นอกจากทำให้ลูกหลานของคนห้ามเท่านั้น แลสำคัญอย่าให้มันรู้มากกว่าเราไปได้ แลเมื่อมันมีวิชามากกว่าเราวันใด ก็แปลว่ามันต้องดูถูกเราวันนั้นอย่างเดียวกับครั้งพ่อเป้ากับฉันเรียนหนังสืออยู่ที่วัดด้วยกัน ได้เคยสังเกตบ้างฤาแปลว่าครูของเราท่านสอนวิชาของท่านให้แก่เราหมดฤาก็เปล่าทั้งสิ้น...

(จดหมายนายสุต : 173)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าฉากที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยวิธีการสร้างฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์นั้น โดยส่วนใหญ่ทรงกล่าวถึงชื่อสถานที่ต่าง ๆ เพียงเท่านั้น โดยไม่ได้ให้รายละเอียดว่าฉากแต่ละฉากมีลักษณะเป็นอย่างไร

เช่น บ้านข้าพเจ้า ประเทศยุโรป บ้านหมอคำ และโรงเรียนฝรั่ง ตามที่ปรากฏในตัวอย่างเนื้อหาที่ยกมาข้างต้น เป็นต้น

5.2 ฉากที่เป็นช่วงเวลา ยุคสมัย คือ ฉากที่ไม่ใช่อาคารสถานที่แต่เป็นฉากที่บอกเวลาหรือสมัย เช่น เมื่อเดือนก่อน สมัยที่เขายังเด็ก ปีกลายเมืองงานสงกรานต์ เป็นต้น ดังตัวอย่างจากเรื่อง โศกธรรมจริยาว่าด้วยลำดับชั้นกรรม ดังปรากฏในตอนที่ว่า

...ผู้มีสติปัญญาตรองตามความนิยมอย่างสมัยใหม่นี้ ย่อมจะเข้าใจคืออยู่แล้วว่าอยู่ข้างจะเป็นการเหลือเกินไป เพราะต้องเข้าใจว่าการที่ผู้นั้น ๆ ได้มาเป็นบิดาฤมารดาของเรา ก็ได้เป็นโดยเอ็กซิเจนต์แท้ แลถ้าแม่ตัวเรานั้นได้ไปชุบตัวที่ยุโรปมาแล้วด้วย ผู้ที่เป็นบิดามารดาของเรานั้นกลับได้รับเกียรติยศเพราะเราอีก...

(โศกธรรมจริยาว่าด้วยลำดับชั้นกรรม : 108)

เรื่อง ทำคุณบูชาโทษ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้งานวัดเบญจมบพิตรปีกลายเป็นฉากในเรื่อง ดังตอนที่ว่า

...เรื่องนี้ควรเรียกว่าทำคุณบูชาโทษเพราะเหตุไรคงจะทราบต่อภายหลังความนั้นได้เกิดขึ้นในระหว่างมีงานวัดเบญจมบพิตรปีกลายนี้เอง คืนวันนั้นคนอยู่ข้างจะแน่นมาก จนเกือบจะไม่ต้องก้าวขาเดิน เป็นแต่ปล่อยตัวให้เดินไปกับหมู่คนซึ่งไปประจุกกระแสน้ำจะนั้น ...

(ทำคุณบูชาโทษ : 135)

อีกทั้ง เรื่อง นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 1 การรักษาทางไมตรี และเรื่อง จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง ได้ใช้ระยะเวลาเป็นฉากในเรื่อง ดังตอนที่ว่า

เมื่อสักไม่เกิน 12 ปีล่วงมาแล้วนี้ สันติภาพแห่งโลกเกือบจะได้สลายลงโดยสาเหตุอัน 1 ซึ่งแลดูโดยลำพังดูเป็นการหุ้มหม่อมไม่มีมูลเลย คดีจึงมิได้ถึงหูแห่งสาธารณชน...

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 1 การรักษาทางไมตรี : 186)

วันที่ 13 สิงหาคม ร.ศ.127

แม่สายน้องรัก

ที่เสียใจที่ได้ทราบข่าวว่าหนูนี่น้องเป็นคนขี้อ่อนนัก ใจพี่จะไม่รู้เมื่อไรว่าเป็น ธรรมชาติของผู้หญิงย่อมชอบการแต่งตัวเป็นสำคัญ แต่นั่นแหละพี่มาคิดเห็นเสียว่า คนเราควรจะเกิดมาสำหรับทำการทำงานมากกว่าจะมาใช้เวลาสำหรับสิ่งอันหาประโยชน์มิได้เช่นนี้...

(จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง : 157)

5.3 ฉากแบบอื่น คือ ฉากที่ไม่ใช่สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ช่วงเวลาหรือยุคสมัย จากการศึกษาพบการสร้างฉากแบบอื่น 1 แบบ คือ ฉากที่เกิดขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง ดังตัวอย่าง จากเรื่อง เทียวเมืองนรก ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจินตนาการ ฉากนรกขึ้น ดังความตอนที่ว่า

... วันรุ่งขึ้นเวลาเช้า นายขมพาข้าพเจ้าไปหาพระยายมราช ผู้สำเร็จราชการ เมืองอบายภูมิ ออกจากบ้านนายขมไปตามถนนที่ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงแล้วนั้น ซึ่งเรียกว่าถนนหน้าจวน ไปประมาณ 20 เส้น ก็ถึงจวนพระยายมราช บ้านช่องเป็น ตึกใหญ่มีสวนต้นไม้ครึ้มร่มรื่นงามดี ข้าพเจ้านึกในใจดูท่าทางไม่สมเป็นที่อยู่ของ เจ้าเมืองนรกเลย นายขมคงทลายใจข้าพเจ้าถูกอีกเขาจึงได้พูดขึ้นว่า

“ คุณก็ดี ฤๅชาวเมืองมนุษย์ก็ดี คงไม่นึกว่าบ้านพระยายมราชจะเป็นที่ ร่มเย็นเช่นนี้ คงจะนึกว่าอยู่ในระหว่างไฟแลกระดะทองแดง แลคั่นจั่วอย่างนั้น”...

(เทียวเมืองนรก , หน้า 71)

นอกจากนี้ยังพบว่าพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ เรื่อง โศคธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 1 โศคธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 โศคธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3 และกำหนดคณินำ ไม่มีฉากปรากฏในเนื้อเรื่อง ทั้งฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือฉากที่เป็นช่วงเวลา ยุคสมัย เนื่องจากพระราชนิพนธ์ทั้ง 4 เรื่องที่กล่าวมาข้างต้น ใช้วิธีการแต่งแบบการอธิบายความหรือบรรยายความเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านซึ่งไม่ใช่ลักษณะที่จะต้องมีการฉากปรากฏอยู่ด้วย

จากการศึกษาการสร้างฉากในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการสร้างฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์มากที่สุด โดยฉากที่กล่าวถึงในเรื่องมักจะเป็นเพียงการกล่าวถึงชื่อฉากหรือสถานที่ต่าง ๆ เท่านั้น โดยไม่มีการบรรยายหรือพรรณนาฉาก รองลงมาคือการสร้างฉากที่เป็นช่วงเวลา ยุคสมัยและการสร้างฉากที่เกิดขึ้นจากจินตนาการตามลำดับ ซึ่งฉากที่เกิดขึ้นจากจินตนาการนั้นเป็นฉากที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยพบเห็นแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นมาจากจินตนาการของพระองค์เอง นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีการสร้างฉากในพระราชนิพนธ์บางเรื่องอีกด้วย

6. การวิเคราะห์การสร้างตัวละคร

การสร้างตัวละคร คือ การกำหนดผู้ที่มิมีบทบาทปรากฏอยู่ในเรื่องโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคนเท่านั้น อาจจะเป็นสัตว์ สิ่งของหรือสิ่งอื่นใดก็ได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีวิธีการสร้างตัวละครอยู่ 3 แบบ ได้แก่ การสร้างตัวละครที่เป็นคน การสร้างตัวละครที่เป็นสัตว์ และการสร้างตัวละครแบบอื่น ดังนี้

6.1 การสร้างตัวละครที่เป็นคน คือ การสร้างผู้ที่มีบทบาทในเรื่องให้เป็นคนที่มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกและสื่อสารได้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีการใช้ตัวละครที่เป็นคนในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...พอคุณหลวงหลีกให้ คุณหญิง/ภักดิ์เขยิบเข้าไปยืนแทนที่คุณหลวงทันที ส่วนคุณหลวงนั้นเมื่อถอยพ้นโต๊ะออกมา เป็นด้วยหลงลืมไปหรืออย่างไรไม่ทราบได้ เลยถือซองลงยารุสเซียติดมือออกมาด้วย แลใช่แต่เท่านั้น มีหน้าซ้ำเอาของนั้นลงกระเป๋าสืบด้วยอีก นายสวัสดิ์ยืนอยู่ข้างหลังได้แลเห็นแก่ตา จึงคอยดูอยู่ว่าคุณหลวงนั้นจะทำอย่างไรต่อไป...

(ทำคุณบุชาไทย : 136)

... (9) ถ้าชายผู้หนึ่งรักหญิงผู้หนึ่งอยู่แล้ว แต่บิดามารดาหญิงนั้นไม่ยอมยกให้และกลับไปยกหญิงนั้นให้เสียกับชายอีกคนหนึ่ง ชายผู้ที่ได้รับหญิงนั้น นับว่าเป็นผู้ประพฤติผิดในกามอย่างร้ายแรง เท่ากับทำชู้กับเมียเขา แลบิดามารดาผู้ที่ยกลูกสาวให้ไป โดยใช้อำนาจบังคับเช่นนั้น นับว่ามีความผิดฐานเป็นพรรคพวกผู้ร้าย ความผิดของบิดามารดาเช่นนั้นควรนับว่าเป็นฉลากาเมสุมิจนจาร ...

(โศดธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3 : 98)

...แต่หัสชัน, ซึ่งได้รู้สึกว่านายคงจะไม่ต้องการใช้เขาอีกแล้ว, ได้ไปทำยเรือเสีย แล้ว ลอคินวาร์ชะโงกแลมองลอดใต้ปิ่นใหญ่ไปที่ในที่มืดทางโน้น เขาสะดุ้งโหยงเมื่อได้ยินเสียงคนพูดขึ้นที่ข้างหลังตัวเขาว่า “ฉันเอาวิสกี้มาด้วยขวดหนึ่ง, แต่ไม่มีโซดา หวังใจว่าแกมีบ้างนะ”

(นิทานทหารเรือ เรื่องที่ 4 ความลำบากแห่งลอคินวาร์ : 229)

6.2 การสร้างตัวละครที่เป็นสัตว์ คือ การให้สัตว์เป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินเรื่อง ซึ่งทำให้เรื่องมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ใช้ตัวละครเป็นสัตว์ ซึ่งมักกล่าวถึงชื่อสัตว์หรือเป็นการอ้างถึงเท่านั้น โดยไม่ได้มีบทบาทชัดเจนเท่ากับตัวละครที่เป็นคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้สุนัขเป็นตัวละคร ในเรื่อง โศดธรรมจริยา ว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 ดังตอนที่กล่าวไว้ว่า

...นี่แหละนำตามนักว่ ใครบ้างจะประพฤติให้ตรงตามนี้ได้เสมอบ้าง เปรียบเหมือนเราเดินไปกลางถนนถูกสุนัขเห่า เราเหวี่ยงก้อนอิฐขึ้นจะขว้างสุนัข ส่วนสุนัขพอเห็นท่าทางเราจะทำมันให้เจ็บได้จริง มันก็เปิดหนีไปเสียก่อน เราเลยไม่ได้ขว้างก้อนอิฐนั้น เราก็เลยถือติดถือเดินต่อไป เท่านั้นศีลองค์ที่ 2 ของเรามีขาดแล้วฤ...

(โศดธรรมจริยา ว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 : 93)

ส่วนเรื่อง ตกใจไข้เหตุ ก็ได้ใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์ ได้แก่ ช้างและงู ดังตอนที่ว่า ...สักประเดี๋ยวนึง ท่าน ว. ที่ออกหน้าก็ไปถึงกอไผ่ พบช้างพังตัวหนึ่ง เขาตกปถอกแลผูกไว้กับกอไผ่ พอช้างเห็นท่าน ว. เข้าก็ตกใจ ดังโซ่เสียงโครมครามจะวิ่งหนี ท่าน ว. เข้าใจว่าช้างวิ่งไล่มาแล้วก็ตกใจ หันหน้ากลับวิ่งหนีมาเต็มฝีเท้า ท่าน ส. ที่เดินตามมาที่ 2 แลเห็นท่าน ว. วิ่งหน้าเร็ดมา แลดูไปข้างหลังท่าน ว. ก็ไม่แลเห็นมีอะไร ท่าน ส. เข้าใจว่าคงจะเป็นงูฤๅสัตว์อะไรตัวเล็ก ๆ ไล่ท่าน ว. มาก็ตกใจ ไม่ทันได้ไถ่ไถ่ถาม หันหน้ากลับวิ่งนำแต่ไปเต็มกำลังอีกคนหนึ่ง ...

(ตกใจไข้เหตุ : 121)

นอกจากนี้เรื่อง โศดธรรมจริยา หมวดคามสุมิจฉาจารย์ ก็ได้กล่าวถึง ม้า ลา และถ่อ ในเรื่องอีกด้วย ดังตอนที่ว่า

...ข้อนี้ท่านผู้มีความรู้ในประเทศยุโรปเป็นพยานของข้าพเจ้า ไม่ต้องกล่าวให้ยืดยาว นึกถึงแต่การผสมสัตว์ เช่น ผสมลากับม้า เป็นต้น ได้ถูกสาวเป็นสัตว์ชนิดที่เรียกว่า ล่อ ย่อมจะได้สัตว์ชนิดที่ใช้การงานหนักได้ดีกว่าสาวฤๅม้าทั้งสองอย่าง เท่านั้นที่พอจะแลเห็นได้แล้วว่าเป็นประโยชน์เพียงไร...

(โศดธรรมจริยา หมวดคามสุมิจฉาจารย์ : 111)

6.3 การสร้างตัวละครแบบอื่น คือ การสร้างตัวละครที่ไม่ใช่คนหรือสัตว์ แต่เป็นตัวละครที่เกิดขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง จากการศึกษาพบว่ามีเรื่องที่สร้างตัวละครจากจินตนาการของผู้แต่ง ได้แก่ เทียวเมืองนรก ที่มีตัวละครเป็นพระยายม นายยม เป็นต้น ดังตอนที่ว่า

...นายยมพาข้าพเจ้าไปหาพระยายมราชผู้สำเร็จราชการเมืองอบายภูมิ...

... เมื่อไปถึงเรือนพระยายมราชแล้ว ต้องคอยสักครู่หนึ่งข้าพเจ้าจึงได้เข้าไปหา พอเข้าไปในห้องรับแขกเห็นชายผู้หนึ่งอายุใกล้ ๆ หกสิบแต่ยังกระปรี้กระเปร่า ท่าทางเป็นผู้ลามากคิหน้าตาอึมเข้มแจ่มใส แลไม่เป็นคนดูร้ายใจเหี้ยมโหดเลย

เครื่องแต่งกายก็อย่างเรียบร้อยเหมือนคนผู้ใหญ่ ๆ พระยายมราชพอเห็นข้าพเจ้า
เข้าไปก็ลุกขึ้นยืนต้อนรับแล้วเชิญให้นั่ง ...

(เที่ยวเมืองนรก : 71-72)

จากการศึกษาการสร้างตัวละครในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว พบว่า ทรงใช้วิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนมากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างตัวละคร
ที่เป็นสัตว์และสุดท้ายคือ การสร้างตัวละครจากจินตนาการของพระองค์ ซึ่งการสร้างตัวละคร
ในพระราชนิพนธ์นั้น ส่วนมากมักไม่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะท่าทาง บุคลิกภาพ หรือ
ลักษณะนิสัย จะมีก็เพียงการกล่าวถึงชื่อของตัวละครแต่ละตัวในการดำเนินเรื่องเท่านั้น มีส่วนน้อย
ที่จะบรรยายลักษณะตัวละคร เช่นเรื่อง เที่ยวเมืองนรก เป็นต้น

7. การวิเคราะห์การสร้างบทสนทนา

บทสนทนา หมายถึง คำพูดได้ตอบของตัวละครในเรื่องที่สนทนา ได้เถียงหรือขัดแย้งซึ่ง
เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าอ่านยิ่งกว่าการเขียนบรรยายเพียงอย่างเดียว
ซึ่งจากการศึกษาการสร้างบทสนทนาของพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
พบว่า มีการสร้างบทสนทนา 3 แบบ ได้แก่ การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนให้เห็นความขัดแย้ง
ของตัวละคร การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนบุคลิกลักษณะของตัวละคร และการสร้างบทสนทนา
โดยสะท้อนแนวคิดของผู้แต่ง ดังนี้

7.1 การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งของตัวละคร คือ
การสร้างบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครมีความขัดแย้งระหว่างกันหรือแม้แต่ความขัดแย้ง
ภายในตัวละครเอง ดังตัวอย่าง เรื่อง เหาะเหินเดินอากาศ ที่สมาชิกสโมสรมีความเห็นขัดแย้งกัน
เรื่องการเหาะ ดังต่อไปนี้

...ท่านสมาชิกผู้หนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า อ้ายการทำปีกทำหางหรือทำแมชีนนี้
ถึงจะสำเร็จก็ดูไม่เก๋ สู้เหาะปรี๊โอไปด้วยตัวเปล่า ๆ ไม่ได้ ควรจะมีใครคิดยาหรือ
คาถาอะไรสักอันสำหรับทำให้คนเหาะได้ ท่านสมาชิกอีกคนเป็นคนชอบขัดคอจึง
เอ่ยขึ้นว่า

“ต่างว่าเราเหาะสำเร็จละ เราจะเลี้ยวสำเร็จละหรือ คุณทำอะไรยาก คุณแต่
บอกลวน คนคิดสำเร็จแล้ว แต่พอจะถ้อยทำกันขึ้นก็เพี้ยน นี่อ้ายยาหรือคาถาของ
แกละ ถึงจะทำให้เหาะได้ก็คงไม่ทำให้เลี้ยวได้” ...

(เหาะเหินเดินอากาศ : 11 – 12)

อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง ทดลองความไหวพริบ ที่ผู้เล่ากับภรรยาขัดแย้งกันเกี่ยวกับ
การทำงานของตำรวจ ดังตอนที่ว่า

...ข้าพเจ้านั่งนิ่งฟังอยู่นานแล้วจึงพูดขึ้นว่า

“น่าเสียดาย พวกนายโปลิศลับของเราโง่เง่า ไม่ได้ครึ่งของฝรั่งเขาทีเดียว”

แม่ศรีทำคอแข็ง (พี่ชายหล่อนรับราชการเป็นผู้ช่วยเจ้ากรมกองสอดแนม กรมกองตะเวนผู้หนึ่ง) แล้วพูดว่า “ก็ทำไมเขาจับขโมยไม่ได้มั่งหรือ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ได้จริง แต่ไม่ได้เสียมากกว่า ถ้ามีคนฉลาดอยู่ในกอง สอดแนมคงจะได้มากกว่านี้ ถึงยังงี้ ๆ ควรจะได้ของกลางมากกว่านี้”

แม่ศรีดาเขียวขึ้นมาทีเดียว แล้วพูดว่า “จับตัวขโมยมันยังจะง่ายกว่า ของกลางเสียอีก บางทีจับตัวขโมยได้แล้วยังเกี่ยวกันของกลางอยู่อีกนาน เพราะ มันจะเอาซ่อนได้ที่ไหนก็ได้ ถ้ามันไม่บอก ใครจะไปบังคับมันให้บอกได้หรือไม่ ไม่เขียนเอาได้เหมือนแต่ก่อนนี้ ชำระความแต่ก่อนนี้นะซิเขียนเอาจนรับว่ามันรับ ขึ้นดาจะจริงหรือไม่จริงมันเจ็บมันก็ต้องรับ”

แม่ศรีพูดตอนนี้เน้นถ้อยเน้นคำ ดาจึงตรงข้าพเจ้า ท่านบิดาข้าพเจ้าเคย เป็นข้าหลวงชำระความนครบาลชั้นเก่าหลายเรื่อง ได้เขียนผู้ร้ายจนรับเสียหลายคน จนมีชื่อเสียงว่าเป็นคนชำระเก่ง...

(ทดลองความไหวพริบ : 33 – 34)

บทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครขัดแย้งกับตนเองนั้น คือ บทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครไม่ได้ต้องการสนทนากับใครหรือสนทนาเรื่องใด ๆ แต่จำเป็นต้องสนทนาไปตามสถานการณ์ ดังเช่น เรื่อง **เตียงดินเนอร์ใหญ่** ที่ผู้เล่าต้องการมารับประทานอาหารมากกว่าสนทนากับคนอื่น แต่จำเป็นต้องพูดคุยกับเจ้าของบ้านตามมารยาท ดังนี้

ตัวเจ้าของบ้านก็ออกมาต้อนรับข้าพเจ้า แล้วถามข้าพเจ้าว่า รู้จักใครบ้าง แล้วถามว่า ข้าพเจ้าก็อ้อมแอ้ม เพราะว่าครั้งนั้นจะบอกว่าไม่รู้จักใครเลย ก็เกรงว่าเขาจะเห็นข้าพเจ้าเป็นคนเช่ซ้าป่าคงอะไรมาแต่ไหนมิรู้ แต่ดูเหมือนเขาจะทักใจ ข้าพเจ้าถูก เพราะเขาไม่รอให้ข้าพเจ้าพูดอีกต่อไป เขาเลยพูดเรื่อยไป ข้าพเจ้าแทรกบ้างดังต่อไปนี้

เจ้าของบ้าน - คนที่ฉันเชิญมาวันนี้เป็นคนที่มิชื่อเสียงแทบทั้งนั้น คนผอม ๆ สูง ๆ กระดูกใหญ่ ๆ หนักหุ้มกระดูกนั้นนะแกรู้จักไหม นั่นแหละคือนายข้าละ

ข้าพเจ้า - ข้าไหนด

เจ้าของบ้าน – จำเศรษฐีใหญ่ยังงี้ละ แต่ชั้นเด็ก ๆ มันก็รู้จักอะไร นัยว่า
แกไม่เคยเจอเงงของนายจำบ้างเลยฤฯ อ้าวนี่แหละแกเป็นเจ้าของเงงละ ที่เรียกว่า
“เงงดาข้า” นะคือเรียกตามเจ้าของ

ข้าพเจ้า – อ้อ ฉันก็พึ่งรู้จัก มีคนแก่ ๆ ขาโก่ง ๆ นั้นนะใคร

เจ้าของบ้าน – นั้นตารัก ตารักที่แ่นะยังงี้ละ ขาโก่ง แถยืนอยู่เฉย ๆ
เขาก็นึกว่าแกแ่น เพราะยังงั้นพอใครแ่นถึงได้เรียกว่า “แ่นตารัก”

ข้าพเจ้า – ฮือ

...

ข้าพเจ้า – คนที่ยืนข้างหน้าต่างโน้นละ

เจ้าของบ้าน – อ้อ นั้นขุนศรี ยืนอยู่ด้วยกันกับขกกระบัตร เขาถือฉัตรกับ
ถือธงคู่กันอย่างไรละ จำได้ไหม

ข้าพเจ้า – จำได้แล้ว

...

ข้าพเจ้า – ถูกละ ฉันไม่ควรจะถามขึ้นเลย นี่เมื่อไรจะเลี้ยงกันละ

เจ้าของบ้าน – อ้าว นี่แถนะยังไม่ได้กินข้าวมาดอกฤฯ ดายจริงพวกที่เขามา
นี่เขาเข้าใจกันหมดแล้วว่า ต้องกินข้าวมาก่อนที่มาที่นี่เพื่อมาสนทนากันเล่นบ้าง
ฟังดนตรีบ้างเท่านั้น

(เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ : 152 – 153)

7.2 การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนบุคลิกลักษณะของตัวละคร คือ การสร้าง
บทสนทนาที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นลักษณะนิสัย บุคลิกลักษณะของตัวละครว่าเป็นอย่างไร
ซึ่งบทสนทนาจะเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นตัวตนของตัวละครให้ผู้อ่านทราบได้เป็นอย่างดี
ดังตัวอย่าง บทสนทนาจากเรื่อง ทำตามพินัยกรรม ที่นายคงและนายจำวางแผนใช้คำพูดหลอก
นายเมกจนตายใจเรื่องที่จะยกมรดกให้แก่นายเมกซึ่งเป็นคนที่เพิ่งกลับมาจากยุโรปตามที่ลุงของ
นายคงระบุไว้ในพินัยกรรม ดังนี้

นายคงจึงพูดขึ้นว่า “ก็เพราะคุณเมกท่านเพิ่งกลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ
นะซิฉันถึงได้ปรึกษาท่าน”

นายจำขมเป็นทีเขาแล้วพูดว่า “ที่จริงถ้าฉันเป็นคุณเมกฉันจะแนะนำให้
ให้เงินนั้นกะตัวฉันเองเสียให้หมดทั้ง 50 ชั่ง”

นายคงตอบโต้ะปั้งแล้วพูดว่า “จริง ถ้าผมจะยกเงินนั้นให้คุณเสียทั้ง 50 ชั่ง
ที่เดียวก็จะได้”

นายเมกใจเดินแต่แข็งใจพูดว่า “อ๊ะ จะมีไม่สมกับความคาดหวังของท่านหรือ”

...

นายจำสันศิริชะแล้วพูดว่า “ฉันเห็นว่าไม่ถูกขอรับประทานโทษเถิดแต่ พ่อคงก็ไม่ว่าจักคุณเมกดี จะไปรู้อย่างไรว่าเป็นผู้สมควรจะได้รับเงิน 50 ซึ่งยิ่งกว่าผู้อื่น

นายคงพูดด้วยความเสียว่า “จะประหลาดอะไร ฉันเห็นว่าคุณเมกสมควรจะได้รับเงินนั้นแล้ว ก็พอแล้วไม่ต้องพูดให้มากไป”

นายจำยิ้มแล้วพูดว่า “ก็ถูกละ แกเป็นผู้แจกเงินนั้นแกจะให้ใครเท่าไรก็ได้ แต่ถ้า ฉันเป็นแกฉันคงจะต้องให้ทราบนิสัยผู้ที่รับเงินนั้นเสียก่อน อย่างน้อยที่สุดฉันคงต้องทราบแน่นอนว่า ต่างคนต่างไว้ใจกันได้ทั้งสองฝ่าย”

นายคงลุกขึ้นจากเก้าอี้แล้วพูดว่า “ฉันแน่ะไว้ใจคุณเมกละ นี่แน่ะฉันจะแสดงให้ เห็นเป็นพยานว่าฉันไว้ใจจริง” ว่าแล้วนายคงก็ควักธนบัตรออกมาจาก กระเป๋ารวมราคา 200 บาท ส่งให้นายเมกแล้วพูดว่า “นี่ขอรับคุณถือออกไปข้างนอก ไปอยู่ 5 นาทีแล้วกลับเข้ามา”

นายเมกก็ทำตามนายคงสั่งทุกประการ พอนายเมกนำเงินมาให้ นายคง ๆ ก็หันไปทางนายจำแล้วพูดว่า “ยังงี้ละ แกพอใจหรือยัง”

นายจำสันศิริชะแล้วพูดว่า “ไม่เห็นประหลาดอะไร ถ้าเป็นฉันบ้างฉันก็ต้องกลับเข้ามา เมื่อมีทางจะได้ 50 ซึ่งแล้วจะต้องไปทุกขั้วรอบอะไรกับอีเงิน 200 บาท”

นายคงเถียงว่า “อ๊ะ ฉันเชื่อว่าถึงเงินมากกว่านั้นฉันก็ไว้ใจคุณเมกได้”

นายจำตอบว่า “บางที แต่ถ้าฉันเป็นแกฉันคงต้องอยากทราบว่าคนที่รับเงินของฉันไว้ใจฉันเท่ากับที่ฉันไว้ใจเขา”

นายเมกก็เอ่ยขึ้นทันทีว่า “นายจำดูสงสัยฉันนัก ฉันจะแสดงความไว้ใจของฉัน ให้ปรากฏบ้าง” ว่าแล้วก็ควักนาฬิกาพกกับสายนาฬิกาทองและธนบัตรที่ได้ขึ้นมาจากเบงค์ใหม่ ๆ รวมราคาประมาณ 100 บาท ส่งให้นายคง แล้วขอให้ นายคงถือออกไปอยู่ข้างนอก 5 นาที นายคงอดเอื้อนก่อนแล้วภายหลังก็รีบถือออกไป นายเมกกับนายจำก็นั่งคอยอยู่ข้างใน เวลาล่วงไปแล้ว 5 นาที นายคงไม่เข้ามา คอยต่อไปอีก 5 นาทีก็ยังไม่กลับ

นายจำมองไปมองมาครู่หนึ่งแล้วว่า “คาดคงแกเป็นคนหลง ๆ ลืม ๆ จักบางทีจะ เลยเดินสูญหายไปไหนเสียแล้ว”

นายเมกออกหน้าใจจึงถามว่า “นายคงเป็นคนหลงๆ ลืมๆ อย่างนั้นเสมอหรือ”

นายคำตอบว่า “ขอรับป็นอย่างนั้นมานานแล้วพวกเพื่อนๆ ล้วนเคยอยู่เสมอ”

นายเมกถูกจากเก้าอี้แล้วพูดว่า “ถ้าอย่างนั้นคิดอ่านไปตามเห็นจะดี”

นายเมกกับนายคำก็พากันออกมาที่ถนน ไม่เห็นนายคงที่ไหนเลยนายคำจึงพูดว่า

“จริง ๆ แหละ ดาคงไปไหนเสียแล้ว คุณไปทางขวาผมจะไปทางซ้ายคงต้องพบแก่เป็นแน่”

ต่างคนก็แยกกันไป นายเมกเดินสาวเท้าไปนานไม่เห็นนายคงจึงเดินกลับมาที่โฮเต็ลเห็นนายคำยังไม่กลับ จึงเดินไปทางที่นายคำได้ไปแต่ก็หาพบไม่ตั้งแต่วันนั้นมานายเมกก็ยัง ไม่พบนายคงหรือนายคำอีกเลย...

(ทำตามพินัยกรรม : 29 -31)

จากบทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นบุคลิกลักษณะของตัวละคร กล่าวคือ นายคงและนายคำเป็นคนหลอกลวงดัดจริตคนอื่นได้อย่างเนียนเนียน มีการวางแผนเป็นอย่างดี และเป็นคนมีวาทศิลป์อย่างดีเยี่ยมที่สามารถโน้มน้าวใจคนอื่นให้เชื่อตามโดยไม่มีระแวงสงสัย รวมถึงมีชั้นเชิงในการหลอกลวงคนอื่น โดยนอกจากจะใช้คำพูดที่น่าเชื่อถือแล้วยังแสดงท่าทางได้แนบเนียนสมบทบาทอีกด้วย ส่วนนายเมกเป็นคนหลงเชื่อคนง่าย ขาดการพิจารณาไตร่ตรอง แม้ว่าตนเองจะเรียนจบมาจากต่างประเทศแต่ก็ไม่ได้ทำให้นายเมกสามารถเอาตัวรอดจากการถูกหลอกได้

ตัวอย่างบทสนทนาอีกเรื่องหนึ่งคือ นิทานทองอิน เรื่องที่ 4 นายสวัสดิ์-“บิณฑุมาต” ตอนที่นายวัดถามนายสวัสดิ์เรื่องที่พ่อของนายสวัสดิ์ตาย ดังนี้

“...ข้าพเจ้ามีสหายนหนึ่งชื่อทองอิน ถึงแม้ข้าพเจ้าจะ โง่เกินไปที่จะสืบความจริงในเรื่องนี้ไม่ได้โดยลำพังตนเอง ข้าพเจ้าก็พอจะมีที่ปรึกษาที่พอจะไว้ใจได้อยู่ไม่ใช่หรือ” แล้วข้าพเจ้าก็ลุกขึ้นเข้าไปหานายสวัสดิ์ ถามนายสวัสดิ์ต่อไปดังนี้

“ในการที่พ่อแก่ตายครั้งนี้แก่ได้ผลประ โยชน์อะไรบ้าง?”

“ได้รับมรดก”

“พ่อแก่ทำพินัยกรรมนานแล้วหรือ”

“นานแล้ว ตั้งแต่เมื่อป่วยครั้งก่อน”

“ได้แก้ไขพินัยกรรมนั้นบ้างหรือเปล่า”

“ไม่ได้แก้ไข”

“ได้เคยได้ยินพ่อแกพูดว่าจะแก้บ้างไหม”

“เคยขอรับ”

“เมื่อไร?”

“เมื่อทะเลาะกันเรื่องอะไร?”

“กระผมจำไม่ได้”

“อะไรจำไม่ได้ เรื่องคงต้องใหญ่โตเป็นแน่ ถ้าไม่ใหญ่คงจะไม่ถึงจะแก้
พินัยกรรม ลองนึกดูที”

“ดูเหมือนเกี่ยวข้องกับเรื่องค้าขาย”

“ค้าขายอย่างไร เรื่องโรงพิมพ์หรือไม่ใช่”

“ขอรับ ดูเหมือนโรงพิมพ์นี่แหละ ขลุขลุขลุอะไรกันครั้งหนึ่ง”

“แกไม่เห็นด้วยตามความคิดของพ่อหรือยัง?”

“ขอรับ ในชั้นต้นผมเป็นผู้จัดการ โรงพิมพ์นั้น เมื่อมาเกิดขัดข้องอะไรนี้แล
ขอรับผมออกเสีย แล้วพ่อชายเขาเข้าทำแทน”

“พินัยกรรมที่ว่าแก้แน่ จะแก้อย่างไร”

“แก้ไปให้นายชายเขานะสิขอรับ”

“ก็แกจะได้อะไรบ้างหรือเปล่าล่ะ?”

“ได้ดอกขอรับ ท่านจะให้สินค่าน้อย”

“ก็แล้วยังไงถึงไม่ได้แก้”

“มันเรื่อย ๆ มานี้แหละขอรับ จนท่านเจ็บลงครั้งนี้แหละ”

“อ้อ เข้าใจแล้วว่าเหตุไรเขาจึงสงสัยว่าแกเป็นผู้ฆ่าพ่อเขาหาว่าแกเป็น
ผู้วางยามอเฟียนั่นหรือ?”

“เขาไม่ได้หา เพราะท่านบอกแล้วว่า ท่านกินมากเอง เพราะท่านนึกว่า
ไม่เป็นไรจะได้นอนมาก ๆ”

“ก็ยั้งนั้นเขาหาว่าฆ่าพ่ออย่างไรล่ะ”

“เขาหาว่าผมแกล้งให้ท่านนอนหลับ เพราะรู้แล้วว่าถ้าหลับอีกเป็นตาย”

“ตัวแกเองนะ ทำไมถึงได้นอนหลับ”

“ก็ผมเล่าแล้วยังไงล่ะขอรับ ว่าผมไม่สบายแล้วกินยาตามเข้าไป”

“แกเป็นคนนอนเก่งหรือ?” ...

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 4 นายสวัสดิ์-“บิดูมาต” : 288 – 289)

จากบทสนทนาจะเป็นได้ว่า นายวัดถามนายสวัสดิ์อย่างละเอียดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและถามอย่างมีการลำดับความสำคัญของคำถาม ซึ่งการใช้คำถามของนายวัดแสดงถึงบุคลิกภาพของนายวัดอย่างชัดเจน กล่าวคือ นายวัดเป็นหมอความ เพราะฉะนั้นการถามนายสวัสดิ์ในครั้งนี้แม้ว่าไม่ใช่การถามในขณะที่อยู่ในศาล แต่นายวัดก็ใช้วิธีการสอบถามอย่างละเอียดและมีขั้นตอนในการถาม ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะของหมอความทั่วไปนั่นเอง

อีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง นิทานทองอิน เรื่องที่ 6 เข็มร้อยดอกไม้ ตอนที่นายทองอินไปเยี่ยมแม่เลี้ยงภรรยาบุญคงที่เพิ่งเสียชีวิตและได้สนทนากันเรื่องนายบุญคง ดังนี้

...“ฉันเสียใจแท้ ๆ เทียว ไม่ได้มาเยี่ยมพ่อบุญคง เมื่อเขาเจ็บ”

แม่เลี้ยง “ก็ไม่มีใครทราบว่าเขาเจ็บมากนี่คะ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังมีคนมาเยี่ยมมาก”

นายทองอิน “หมอคนไหนรักษานะยะ”

แม่เลี้ยง “พ่อศิริเขารักษา”

นายทองอิน “นายศิริที่กลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ ไม่ใช่หรือยะ”

แม่เลี้ยง “นั่นแหละ เขาเป็นญาติกับฉันเอง”

นายทองอิน “อ้อ! เหมาะจริงไม่ต้องหากคนอื่นคนไกลเทียวนะ
แล้วรับประทานโทษเถอะ นี่เรื่องสมบัติทกสถานเป็นอย่างไรกัน”

แม่เลี้ยง “คุณบุญคงจัดไว้เสร็จแล้ว ยกให้ฉัน”

นายทองอิน “อ้อ! ยังงั้นก็แล้วไปซิ ฉันหมายว่ายังอยู่ได้ถึงได้พานายวัด
เขามา เขาเป็นหมอกฎหมายเพื่อเขาจะได้ช่วยในเรื่องนี้ได้มั่ง”

แม่เลี้ยง “ไม่ต้องดอกคะ จัดเรียบร้อยแล้ว...”

(นิทานทองอิน เรื่องที่ 6 เข็มร้อยดอกไม้ : 331)

จากคำพูดของแม่เลี้ยงในบทสนทนาจะเห็นได้ว่า แม่เลี้ยงเป็นคนระมัดระวังคำพูด สืบเนื่องจากการที่แม่เลี้ยงจะตอบเฉพาะสิ่งที่ถูกถาม ไม่ชวนพูดชวนคุยต่อเช่นที่นายทองอินทำ ซึ่งแสดงว่าแม่เลี้ยงระมัดระวังตัวอยู่ตลอดเวลาเพราะไม่ต้องการให้คนอื่นจับผิดหรือของตนเองได้ ส่วนนายทองอิน แม้ว่าแม่เลี้ยงจะระวังคำพูดมากแค่ไหน แต่ด้วยความที่เป็นนักสืบ นายทองอินก็พยายามถามแม่เลี้ยงด้วยถ้อยคำปกติธรรมดาเช่นคนที่รู้จักกันเป็นห่วงใยกันเท่านั้น แต่ความมุ่งหมายของนายทองอินคือต้องการจะทราบผู้ที่เกี่ยวข้องในการรักษานายบุญคงนั่นเอง แสดงให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของนายทองอิน ที่มีวาทศิลป์ในการพูด จนผู้ที่สนทนากับเขาด้วยนั้นไม่ทันรู้ตัวว่ากำลังถูกสอบสวนอยู่

7.3 การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนแนวคิดของผู้แต่ง คือ การสร้างบทสนทนาที่แสดงให้เห็นความคิดเห็น ทศนะหรือความคิดของผู้แต่งต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สะท้อนผ่านออกมาในบทสนทนาของตัวละคร ดังตัวอย่าง บทสนทนาในเรื่อง **สุนทรความตามสวัสดิรักษา** ตอนที่นายเมกซึ่งเพิ่งกลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ หลังจากที่ได้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ โดยนายเมกยึดปฏิบัติตามเรื่องสวัสดิรักษาอย่างขาดสติใคร่ตรง จนตัวเองได้รับความเดือนร้อน ดังนี้

...พอคนใช้ยกสำรับมาตั้งเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็เรียกให้นายเมกเข้ามารับประทาน นายเมกผัดว่า “ประเดี๋ยว” แล้วก็ควักเข็มทิศออกมาส่องอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงมานั่ง ข้าพเจ้าอดไม่ได้ต้องถามว่า “นั่นแกดูเข็มทิศทำไม”

นายเมกตอบโดยหน้าตาเฉยว่า “ฉันดูสำหรับนั่งให้ถูกทิศ สวัสดิรักษาว่าทิศเหนือเหลือร้ายวายชีวา ฉันยังไม่อยากตาย”

ข้าพเจ้าก็นิ่งไม่ตอบว่าอะไร เพราะรู้สึกอยู่ว่าถ้าเปลือปากคงต้องก้ากเป็นแน่ ข้าพเจ้ากับนายเมกต่างก็นั่งนิ่งไม่พูดจากันอยู่สักครู่ใหญ่ แล้วเขาก็เอ่ยขึ้น...

“หมูนี้นอนนอนไม่ใคร่เต็มตาเลย”

ข้าพเจ้าถามว่า “ทำไม แกเป็นอะไรหรือ”

นายเมกถอนใจใหญ่แล้วตอบว่า “ไม่ได้เป็นอะไรดอก ฉันมีวาระวังเวลานอนไม่ให้ตื่นซ่ายทับดินขวาเท่านั้นแหละ มันไม่น่าจะยากเย็นเลขที่เดียว แต่มาลองทำเข้าจึงได้รู้สึกว่ายาก”

ข้าพเจ้าถามด้วยความประหลาดใจมาก “เอ๊ะ ก็ทำไมถึงต้องไปคอยระวังด้วยเล่า”

นายเมกแลดูข้าพเจ้าแล้วตอบว่า “พุทโธ แกนี่ไม่รู้จักสวัสดิรักษาเลขที่เดียวหรือ นี่ยังเงาะที่ตรงนี้กล่าว่า...”...

(สุนทรความตามสวัสดิรักษา : 22)

จากบทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้แต่งเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัดจนเกินไป โดยขาดการพิจารณาใคร่ตรงในการเลือกใช้หรือปฏิบัติตามคำสอนอย่างเหมาะสมต่อกาลเทศะ อีกทั้งบทสนทนาข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้แต่งว่าคนที่ทำอะไรผิดแปลกจากที่คนอื่นทำจะกลายเป็นตัวตลกของคนอื่น ดังที่นายเมกปฏิบัติตามสวัสดิรักษาอย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นเรื่องตลกตามความคิดของผู้เล่า (ข้าพเจ้า)

อีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง **เที่ยวเมืองนรก** ตอนที่ท่านสุนขอให้ผู้เล่า (ข้าพเจ้า) ช่วยกลิ้งลูกโลหะให้ ดังนี้

...ข้าพเจ้าก็ขยับจะเดินต่อไป ท่านสุนจึงพูดว่า

“พ่อคุณเถอะ วานกลิ้งอีกลูกนี้ขึ้นไปให้ฉันทีเถอะ”

ข้าพเจ้านึกออกเวทนา แต่ก็อยากลองใจอยู่ด้วย จึงพูดว่า “ได้ขอรับ ผมจะช่วยกลิ้งไปให้ แต่นั่นแหละขอรับ คุณต้องเข้าใจว่า ผมไม่มีความจำเป็นอะไร ที่จะต้องกลิ้งและบางทีถ้าผมกลิ้งเข้าจะเกิดความก็ได้เพราะฉะนั้น ผมหวังใจว่า คุณควรจะมีเมตตาผมสักหน่อย คงจะไม่ลืมผมนะขอรับ”

ท่านส่นร้องขึ้นว่า “พุทโธ อะไรพ่อนี้ ก็มาเอาอะไรกับฉันอีกเล่า ฉันนะ มันไม่มีอะไรติดตัวมาเลยนี่นะ เธอจะเอาอะไร” ข้าพเจ้าพูดว่า “อะไร ๆ ก็ได้ขอรับ ของเล็ก ๆ น้อย ๆ พอเป็นที่ระลึกนิดหน่อยเท่านั้น”

ท่านส่นตอบว่า “อย่าพูดเป็นเล่นไปนะ จะกลิ้งก็กลิ้งเถอะ รำไรจริง”

ข้าพเจ้าถามขึ้นว่า “ถ้าผมกลิ้งขึ้นไปแล้วจะเป็นอย่างไร”

ท่านส่นยิ้มแล้วตอบว่า “เขว่าถ้าลูกนี้ถึงยอดเขานั้นละก็ฉันเป็นพันทุกข์”

“อ้อ ถ้ายังงั้นก็จะเป็นผลสำคัญแก่ตัวคุณมากซีครับ”

“โอ๊ย ฉันจะดีใจเหลือเกินทีเดียว”

“ถ้ายังงั้นผมคงจะได้รับอะไรตอบแทนสักอย่างหนึ่ง”

“บอกว่าไม่มีอะไรจะให้”

“ก็ถ้าคุณพ้นทุกข์แล้ว ก็จะได้ไปเกิดในเมืองมนุษย์อีกไม่ใช่ฤาขอรับ”

“ก็เห็นจะยังงั้นละกระมัง”

“ถ้ายังงั้นก็ควรที่ผมจะได้รับรางวัลอะไรสักอันหนึ่ง”

“โธ อย่ายั่วนักเลย กลิ้งก็กลิ้งเถอะ”

“จะให้ผมกลิ้งเปล่า ๆ ยังงั้นฤา”

“ไม่เปล่า ฉันจะขอบใจมาก”

“ขอบใจกันได้เมื่อไรละขอรับ”

“พุทโธ เสียดแรงขอบพอกันมาเป็นนักหนา ไม่นึกถึงความหลังบ้างเลย เทียวฤา”...

(เทียวเมืองนรก : 79 – 80)

จากบทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้แต่งว่า คนเรามักจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก จนบางครั้งหลงลืมความผิชอบชั่วดีไป เพียงเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์จะด้วยวิธีใดก็จะทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนขึ้นมา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีพระราชนิพนธ์ที่ไม่มีการสร้างบทสนทนาอีกประเภทหนึ่ง กล่าวคือในเนื้อเรื่องพระราชนิพนธ์ไม่มีบทสนทนาปรากฏ มีเพียงบทอธิบายความหรือบรรยาย

ความเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาพบพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ไม่มีการสร้างบทสนทนา ได้แก่ โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 1 โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 2 โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 3 โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 4 โสตรธรรมจริยาว่าด้วยเบญจศีล ตอนที่ 5 โสตรธรรมจริยาว่าด้วยลำดับชั้นกรรม โสตรธรรมจริยา หมวกคอกินนาทาน โสตรธรรมจริยา หมวกคามะสุมิจนจาร ประชันอุทธี จดหมายจากยุโรป รู้เอาเองเมื่ออ่านจบ จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง กำหนดกินน้ำ และ มงคล 8

จากการศึกษาการสร้างบทสนทนาในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนบุคลิกลักษณะของตัวละครมากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนแนวคิดของผู้แต่ง และการสร้างบทสนทนาโดยสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครตามลำดับ อีกทั้งยังมีพระราชนิพนธ์ที่ไม่มีบทสนทนาปรากฏอีกด้วย

